ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ. ЦАНА—PRICE $ 1.25

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
Post address: Bielarus, P.O. Box 178, Jamaica, N.Y. 11432

Год XXXIII №321 Нью Ёрк — ліпень-жнівень — 1984 — July-August — New York Vol. XXXIII №321

ТЫДЗЕНЬ ПАНЯВОЛЕНЫХ НАРОДАЎ

Праклямацыя Тыдня Паняволеных Народаў была прынятая Кангрэсам ЗША і падпісана Прэзыдэнтам Айзэнгаўэрам увесну 1959 году. Сёлета адзначаліся 25-я ўгодкі прыняцьця гэтага закону, на аснове якога кожны прэзыдэнт Амэрыкі выдае штагоду адмысловую праклямацыю, абвяшчаючы трэйці тыдзень ліпеня Тыднем Паняволеных Народаў. Таксама й шмат якія губэрнатары штатаў і мэры розных гарадоў выдаюць кожны год падобныя праклямацыі.

ВАШЫНГТОН

У панядзелак 16 ліпеня Прэзыдэнт Рэйган абвесьціў Тыдзень Паняволеных Народаў. У Белым Доме адбылося з гэтае нагоды прыняцьцё для прадстаўнікоў розных нацыянальнасьцяў. Ад імя Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня на прыняцьці былі др. Вітаўт Кіпель, а сп-ня Вера Рамук і інж. Іван Касяк прадстаўлялі адпаведна Беларускі Каардынацыйны Камітэт гор. Чыкага й Кангрэсавы Камітэт Амэрыкі.

НЬЮ ЁРК

Тыдзень Паняволеных Народаў пачаўся сёлета ў Нью Ёрку ў нядзелю 15 ліпеня дэманстрацыяй. Зборным пунктам быў пляц, які прылягае да Цэнтральнага парку, на 59-й вуліцы й 5-й авэню.

А гадзіне 9:30 раніцы ўсе нацыянальныя групы са сьцягамі — амэрыканскімі й нацыянальнымі ды адмысловымі плякатамі й транспарантамі — накіраваліся па 5-ай авэню да катэдры Сьв. Патрыка, дзе адбылася багаслужба, прысьвечаная памяці ахвяраў паняволеных камунізмам народаў. Пасьля багаслужбы парад накіраваўся па 5-й авэню назад да 72-й вуліцы, у Цэнтральны парк.

Зь вялікай прыемнасьцю трэба адзначыць, што й сёлета беларускую групу рэпрэзэнтавалі прадстаўнікі ня толькі Беларускага Кангрэсавага Камітэту, але й прадстаўнікі Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня. Хоць наша група была й невялікая, але яна вылучалася сваёй нацыянальнай вопраткай і плякатамі.

Мітынг у парку адчыніў сп. Абдулла Кваяя, старшыня Камітэту Паняволеных Народаў і адначасова прадстаўнік ад Туркестану. Амэрыканскі нацыянальны гімн прапяяла сп-чна Фэліцыя Мандрэа; прысягу на вернасьць Амэрыцы прачытала сп-чна Дэлія Лукацьцо; пасьля малітвы, сказанае сьвятаром Эльмарам Кусьлерам, выступалі прамоўцы. Праграма закончылася мастацкім выступленьнем кітайскай і туркестанскай групаў.

Між іншага, трэба адзначыць, што сёлета ў мітынгу ўзяла ўдзел вялікая й даволі актыўная група Сікхаў з Пунджабу, правінцыі Індыі, якія дамагаюцца аўтаноміі і рэлігійнай свабоды.

Галоўная мэта Тыдня Паняволеных Народаў — дэманстраваць на ўвесь сьвет, што свабодалюбныя народы не пагаджаюцца з камуністычным паняволеньнем, накінутым ім збройнаю сілаю, ды шукаюць дапамогі сярод дзяржаваў Захаду ў працягваньні вызвольнага змаганьня.

Мы, Беларусы, як палітычная эміграцыя, павінны мець гэта на ўвеце і браць больш актыўны ўдзел ува ўсіх анцікамуністычных дэманстрацыях.

В. Цярпіцкі

У нядзелю 22 ліпеня каля Статуі Свабоды адбыўся мітынг, у якім узялі ўдзел прадстаўнікі Ўсходніх Немцаў, Харватаў, Альбанцаў, Казакоў, Кітайцаў, Беларусаў, Туркестанцаў ды іншых. Беларусаў рэпрэзэнтавалі сп. сп. К. Верабей, Ул. Русак, М. Заморскі, А. Міцкевіч і Ф. Бартуль.

КЛІЎЛЕНД

Сёлетняе сьвяткаваньне Тыдня Паняволеных Народаў у Кліўлендзе адбылося больш урачыста й масава ў сувязі з 25-мі ўгодкамі яго-нага абвешчаньня. Асноўную ролю ў падрыхтоўцы да наладжаньня гэтае ўрачыстасьці выканала арганізацыя Амэрыканскі Рух Нацыянальнасьцяў у штаце Агаё, да якое належаць 25 нацыянальнасьцяў, а ў тым ліку й Беларусы. Кіраўніком гэтае арганізацыі — былы мэр гораду Ралф Пэрк.

Праграма Тыдня пачалася ў суботу 21 ліпеня а 1-й гадзіне папаўдні парадам, у якім узялі ўдзел 18 нацыянальнасьцяў, пераважна ў народных строях, з нацыянальнымі сьцягамі й плякатамі. У парадзе ўзялі таксама ўдзел амэрыканскія вэтэраны, скаўты, гарадзкая паліцыя й аркестры. Далей праграма працягвалася на публічнай плошчы.

Асноўным прамоўцам на мітынгу, які адбыўся на гарадзкой плошчы, быў мэр гораду Кліўленду Джордж Войновіч, які моцна падкрэсьліў паняволеньне народаў за жалезнаю заслонаю, русыфікацыю моваў ды сказаў, што Амэрыка павінна дзейнічаць з пазыцыі сілы, магутнасьці, бо Савецкі Саюз толькі сілу й разумее.

Удзельнікі адзначаньня Тыдня Паняволеных Народаў у Кліўлендзе, Агаё

Наступным прамоўцам быў дырэктар радыястанцыі „Голас Амэрыкі" сп. К. Томлінсон, які паведаміў, што Прэзыдэнт Рэйган прызначыў больш грошай на пашырэньне і ўзмацненьне перадачаў „Голасу Амэрыкі" за жалезную заслону. Ён таксама выказаўся за зьмену характару перадачаў, на больш моцны. Праграма закончылася прыняцьцём рэзалюцыі, у якой выказанае падтрыманьне моцнаму становішчу, якое заняў Прэзыдэнт Рэйган у дачыненьні да савецкага імпэрыялізму.

Беларуская група добра зарэпрэзэнтавала сябе на ўрачыстасьці, машыруючы першай у парадзе, была паказаная на двух тэлевізійных каналах, а таксама была ўспомненая ў газэце „Плэйн Дылер".

К.П.

ЛЁС АНДЖЭЛЕС

Сёлетнія 25-я ўгодкі праклямацыі Тыдня Паняволеных Народаў былі адзначаныя ў Лёс Анджэлесе ў суботу 21 ліпеня багаслужбай у польскім касьцёле, адпраўленай супольна колькімі сьвятарамі розных нацыянальнасьці. У часе багаслужбы ля алтара стаялі сьцягі некаторых народаў, а ў тым ліку й беларускі. Казань была прысьвечаная паняволеным народам.

Пасьля багаслужбы адбыўся пад адкрытым небам мітынг, які вёў старшыня арганізацыі Амэрыканцы за Свабоду Паняволеных Народаў др. Альгерд Клейнат. Ён прачытаў праклямацыю Прэзыдэнта Рэйгана аб Тыдні Паняволеных Народаў і рэзалюцыю арганізацыі Амэрыканцы за Свабоду Паняволеных Народаў, у якой успомненая й Беларусь.

У абодвых тэкстах асуджаецца савецкая палітыка й камунізм, што гвалцяць людзкія й нацыянальныя правы.

Як заўсёды, беларускія прадстаўнікі старэліся ў асабістых гутарках зь іншымі ўдзельнікамі ўрачыстасьці інфармаваць іх аб палажэньні Беларусаў.

Н.

БЕЛАРУСЫ ЗА РЭЙГАНА-БУША

Аддзел Этнічных Выбаршчыкаў, які быў сфармаваны як частка Прэзыдэнцкага Камітэту для Праўдзеньня Перавыбарчае Кампаніі, разаслаў усім этнічным групам адмысловыя анкеткі з просьбай выпаўніць іх і адаслаць назад.

На кожную асобу ў сям'і, якая мае права голасу й згаджаецца галасаваць за Прэзыдэнта Рэйгана й Віцэ-Прэзыдэнта Буша, трэба выпаўніць асобную анкетку. Выпаўняючы, трэба падаць этнічнае (нацыянальнае) паходжаньне асобы, на якую картачка выпісваецца (без розьніцы, ці чалавек нарадзіўся заможжам ці ў Амэрыцы); калі хто ўжо зарэгістраваны для ўдзелу ў выбарах, падаць партыю, да якое запісаны; у трох месцах анкеты трэба адзначыць, што чалавек згаджаецца праводзіць кампанію за Рэйгана-Буша.

Згоду на выпаўненьне картачкі можна дастаць ад выбаршчыкаў пры асабістых сустрэчах ці тэлефанічна. Подпісаў на картачцы ніякіх не патрабуецца. Адрыс асобы, на якую картачка выпаўняецца, падаецца патое, каб ёй можна было выслаць нагрудны значок (як на здымку) і налепку на аўтамабіль на дэманстраваньне перад іншымі свайго падтрыманьня кандыдатуры Рэйгана-Буша.

Нагрудны значок, выдадзены Аддзелам Этнічных Выбаршчыкаў Рэспубліканскай Партыі.

(Заканчэньне на б. 2-й)

ПЕРШЫ ГІЕРАРХ БАПЦ

Яго Высокапрэасьвяшчэнства Архіепіскап Мікалай, Першы Гіерарх Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы на Чужыне.

Архіепіскап Мікалай (у міры Міхал Мацукевіч) нарадзіўся 21 траўня (ст. ст.) 1917 г. ў часе, калі ягоныя бацькі былі ўцякачамі ў Расеі — на хутары Суяцін Мюіскае воласьці Яршоўскага ўезду Самарскае губэрні (Куйбышаўская вобл.), „адзін дзень язды хурманкаю за ракой Волгай". Туды закінула Першая сусьветная вайна Кандрата й Домку (з дому Дзямковічаў) Мацукевічаў зь іхнымі дзецьмі Ганнай, Юрам і Янкам. Кандрат Мацукевіч, пакінуўшы зь сям'ёй сваю родную вёску Моталь (цяпер Іванаўскі раён Берасьцейскае вобласьці), быў прызначаны да багатай нямецкай калёніі Суяцін, дзе й нарадзіўся сын Міхал.

На Тройцу 1921 г. Кандрат Мацукевіч, пахаваўшы ў Суяціне дачку й жонку, выбраўся з трыма сынамі хурманкай назад на радзіму, куды й прыбыў у тым-жа годзе на Сьв. Пакраву.

Міхал Мацукевіч, скончыўшы ў 1932 г. пачатковую школу, вучыўся далей у Тараканах у сельскагаспадарчай школе. Падаваў сябе заўсёды як Беларус і адмовіўся мяняць сваю рэлігію.

Нямецка-польская вайна 1939 г. застала Міхала ў польскім войску ў Берасьцейскай крэпасьці, дзе 16 верасьня таго-ж году быў паранены, а ў лістападзе вярнуўся дамоў ды неўзабаве заліcыўся на настаўніцкія курсы ў Берасьці. Пасьля перабраўся ў Пінск, дзе яго застала нямецка-савецкая вайна.

У часе нямецкае акупацыі Беларусі Міхал Мацукевіч працаваў на сваёй гаспадарцы. У выніку ілжывага даносу быў арыштаваны Немцамі 16 красавіка 1944 г., на першы дзень Вялікадня, ды вывезены на захад Нямеччыны капаць акопы. У палавіне лютага 1945 г. раён паміж Кобленцам і Бонам, дзе знаходзіўся Міхал, быў заняты амэрыканскім войскам.

17 сакавіка 1945 г. Міхал Мацукевіч прыбыў у Вялікабрытанію, знайшоўшы там працу на фарме каля гор. Глязгоў. Адтуль навязаў лучнасьць зь Беларусамі ў Нямеччыне, а на Вадохрышча 1946 г. наведаў у Ватэнштэце, дзе быў арганізаваны лягер беларускіх перасяленцаў, свайго дваюраднага брата Андрэя Мацукевіча. Там пазнаёміўся зь Міколам Шылам, які зрабіў на яго вялікі ўплыў сваім беларускім патрыятызмам.

У 1947 г. Міхал Мацукевіч узяў удзел у першым зьезьдзе Згуртаваньня Беларусаў у Вялікабрытаніі, што адбыўся ў Лёндане, а ў 1949 г. перабраўся жыць у Лёндан, пасяліўшыся ў Беларускім Доме на 52 Пэнн Роўд. Па кароткім часе Міхал стаўся адміністратарам Дому. За два гады гаспадараньня была сплачаная паважная сума даўгоў, набытая патрэбная мэбля.

18 жніўня 1951 г. Міхал Мацукевіч прыехаў у Канаду, а ў кастрычніку таго году заліcыўся ў украінскую Багаслоўскую Сэмінарыю ў Вініпэгу. Па заканчэньні школы, на пісьмовую просьбу Архіепіскапа БАПЦ Васіля, Мітрапаліт Украінскае Грэка-Праваслаўнае Царквы Іларыён рукапалажыў Міхала Мацукевіча 2 траўня 1952 г. на дыякана, а 6 траўня таго-ж году — на ірэя.

У жніўні 1954 г. а. Міхал Мацукевіч прыехаў у Таронта, уладзіўся на працу, пачалося арганізаваць там царкоўнае жыцьцё. У набытым доме (1000 Дундас стрыт) была ўладжаная капліца, у якой а. Міхал адслужыў 4 кастрычніка 1954 г. першую Сьв. Літургію. 21 лістапада таго-ж году, на Сьв. Архістраціга Міхала, Архіепіскап БАПЦ Васіль пасьвяціў капліцу.

У 1956 г. а. Міхал Мацукевіч атрымаў канадыйскае грамадзянства ды змог ужо наведаць беларускія асяродкі ў ЗША. На працягу 20-х гадоў а. Міхал нёс самаахвярна душпастырскую службу, за свае асабістыя сродкі забясьпечваў парафію Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронце багаслужэбнымі кнігамі й іерэйскімі рызамі. Айцу Міхалу ніякая парафія не аплачвала кошту падарожжа, і ён ніколі не дамагаўся гэтага.

Ад палавіны 1960-х гадоў а. Міхал наведваў раз на месяц з багаслужбамі дэтройцкіх Беларусаў, у выніку чаго ў траўні 1967 г. была арганізаваная парафія Сьв. Духа ў Дэтройце. У 1971 г. парафія набыла сваю ўласную сьвятыню.

У Канадзе рэлігійная праца а. Міхала Мацукевіча не абмяжоўвалася толькі да самога Таронта. Айцец Міхал наведваў асяродкі ў Садбуры, Алістоне, Бары, Гвэлфе, Кічэнэры, Стратфардзе, Лёндане, Брантфардзе, Уотэрфардзе, Гамільтоне, Ашаве, Кобруку, Пітэрбора, Бэльвіле, Кінгстане, Атаве, Манрэалі ды ў іншых мясьцінах.

Увесень 1966 г. Архіепіскап БАПЦ Васіль выклікаў а. Міхала Мацукевіча ў Нью Ёрк, дзе 2 кастрычніка ў катэдральным саборы Сьв. Кірылы Тураўскага а. Міхал быў падстрыжаны ў манахі, атрымаўшы імя Мікалай. На другі дзень, у нядзелю, Архіепіскап Васіль надаў яму ігумена й архімандрыта.

Увесну 1968 г. Першы Гіерарх БАПЦ Архіепіскап Сяргей выклікаў архімандрыта Мікалая ў Аўстралію, дзе 10-га сакавіка ён быў хіратанізаваны на Епіскапа Тура-ва-Пінскага й Таронцкага. Хіратонію ачоліў Архіепіскап Сяргей у суслужэньні з Архіепіскапам БАПЦ Васілём, Архіепіскапам УАПЦ Данатам ды сэрбскім Епіскапам Зьмітрам.

(Заканчэньне на б. 2-й)

BIELARUS

Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION, Inc.
Subscription $ 12.00 yearly.

„БЕЛАРУС" — Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце.
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне.
Выпіска з перасылкаю — 12.00 дал. на год.
Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, могуць зьмяшчаць пагляды, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.

3-ЦІ ЗВЫЧАЙНЫ САБОР БАПЦ

У папярэднім нумары „Беларуса" было паведамлена аб тым, што 26-27 траўня 1984 г. ў Гайленд Парку ў штаце Нью Джэрзы (ЗША) адбыўся Трэйці Звычайны Сабор Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы, былі пададзеныя асноўныя факты пра Сабор, зьмешчаныя два фатаздымкі (зробленыя сп. А. Сільвановічам). Ніжэй зьмяшчаем дадатковую інфармацыю.

Усяго на Саборы было прадстаўнікоў з 21 правамоцным голасам, і гэта задавальняла вымогі Статуту БАПЦ што да кворуму. Сабор, гэткім парадкам, быў правамоцны, і яговыя пастановы забавязваюць усе органы БАПЦ і ўсе парафіі.

Пасьля ўстанаўленьня правамоцнасьці Сабору й прыняцьця парадку дня была аднагалосна абраная Статутовая Камісія (пазьней зацьверджаная Радай БАПЦ) у складзе: Архіепіскап БАПЦ Мікалай, сп.сп. Васіль Пляскач, Юрка Азарка, Мікола Ганько і а. Аляксандар Яноўскі.

У Рэзалюцыйную Камісію ў выніку галасаваньня ўвайшлі: сп. сп. Васіль Русак, Кастусь Калоша й Мікола Ганько.

Шмат часу было прысьвечана абмену інфармацыяй і абмеркаваньню судовых справаў, запачаткаваных ува ўсіх шасьцёх парафіях ЗША і Канады а. Я. Бруцкім і а. В. Кендышам, што спрычынілі матар'яльных стратаў Царкве на агульную суму каля 100 тысячаў даляраў.

Адмысловага фонду абароны БАПЦ тымчасам няма, парафіі дапамагаюць адна аднэй. Ня выключаецца аднак, як сказаў сп. Васіль Пляскач, старшыня Сабору, засваньне гэткага фонду абароны ў будучыні.

Важным пунктам парадку дня Сабору былі выбары Першага Гіерарха БАПЦ. Сп. В. Пляскач нагадаў, што Ўладыка Архіепіскап Мікалай быў выбраны за Першага Гіерарха на Надзвычайным Саборы БАПЦ у 1983 г. на час да склiканьня Звычайнага Сабору ў 1984 годзе. Згодна із Статутам, выбары гэтыя праводзіцца пад старшынствам галавы Мандатнае Камісіі. Сп. Пляскач папрасіў а. Аляксандра Яноўскага пераняць старшынства Сабору.

Мітр. Прат. а. Карп Стар выставіў кандыдатуру Архіепіскапа БАПЦ Мікалая на Першага Гіерарха БАПЦ і заявіў, што маем у асобе Ўладыкі Мікалая заслужанага царкоўнага дзеяча, вернага прынцыпам праваслаўнай веры й горнага кандыдата на Першага Гіерарха. Кандыдатуру Ўладыкі Мікалая падтрымаў сп. Ю. Мазура. Іншых кандыдатаў ня было пададзена. Архіепіскап Мікалай быў аднагалосна абраны за Першага Гіерарха БАПЦ. Удзельнікі Сабору прасьпявалі Ўладыку Мікалаю „Аксіос".

Рада БАПЦ была выбраная ў наступным складзе: Архіепіскап Мікалай — старшыня Рады, духоўныя радныя: Мітр. Прат. а. Карп Стар, а. Аляксандар Яноўскі, а. Міхась Страпко й а. Аляксандар Радзенковіч; радныя міране: сп.сп. М. Ганько, К. Калоша, Ю. Азарка, В. Русак, Аляксандар Сільвановіч, Генадзь Дубяга, Аляксандар Міцкевіч і др. Уладзімер Бакуновіч.

У Рэвізійную Камісію БАПЦ увайшлі: сп.сп. В. Пляскач, Андрэй Мацукевіч, і др. Алла Орса-Рамана. На прапанову Ўладыкі Мікалая сп. Мікалай Марыноўскі, сп-ня Аўгеня Дубяга й сп. Андрэй Стрэчань былі залічаныя кандыдатамі ў Рэвізійную Камісію.

Архіепіскап Мікалай паінфармаваў, што Рада БАПЦ прапануе Сабору зьмяніць наступныя параграфы ў Статуце БАПЦ або дадаткі да яго:

1. Зьмяніць першы сказ параграфу 35 Статуту, каб ён гучаў гэтак: „Найвышэйшая ўлада БАПЦ — Сабор БАПЦ, які склікаецца кожныя сем гадоў". Зьмяніць адпаведна іншыя пункты Статуту, каб яны былі згодныя з прынятай зьменай.

2. Уставіць гэткі новы параграф у Статут БАПЦ пасьля параграфу 70: „Кожная парафія — уласьніца парафіяльнае маемасьці, рухомае й нярухомае, атрыманае ў падаруньку ці па тэстамэньце, купленае ці пабыванае". Зьмяніць адпаведна параграфы Статуту 29, 98, 99 і 101 ды іншыя параграфы, каб яны былі згодныя з уведзенай зьменай.

3. Зьмяніць другі (апошні) сказ параграфу 113 Статуту, каб ён гучаў гэтак: „З днём уваходу ў сілу гэтага афіцыяльнага Статуту БАПЦ, які забавязвае ўсю Беларускую Аўтакефальную Праваслаўную Царкву, траціць сілу ўсе мясцовыя статуты, калі яны пярэчаць гэтаму Статуту".

Усе тры прапанаваныя зьмены былі прынятыя вялікай бальшынёй галасоў.

На прапанову Рэзалюцыйнае Камісіі былі прынятыя гэткія пастановы:

1. Працягваць захады да асягненьня згоды й еднасьці ў БАПЦ.
2. Адзначыць 1000-годзьдзе праваслаўя на Беларусі праз: а) далейшае вывучэньне й дасьледаваньне тэмы; б) наведаньне Архіепіскапам Мікалаем парафіяў БАПЦ; в) выданьне юбілейнага календара.
3. Аднавіць выдаваньне царкоўнага часапіcу „Голас Царквы".
4. Палепшыць адміністрацыйна-выканальную дзейнасьць БАПЦ.
5. Рыхтаваць кадры духавенства для БАПЦ.

На запытаньне некаторых удзельнікаў Сабору аб выключэньні з БАПЦ парафіянаў і расстрыжэньні ды выключэньні духоўных, якія парабілі Нябожчык Мітрапаліт Андрэй, Архіепіскап Мікалай паясьніў, што выключэньні гэныя былі беспадставыя, няправыя, яны парочылі канонам Праваслаўнае Царквы й Статуту БАПЦ, а таму няважныя. Сабор БАПЦ выказаў аднадушна сваю згоду із становішчам у гэтым пытаньні Архіепіскапа БАПЦ Мікалая.

ПЕРШЫ ГІЕРАРХ БАПЦ

(Заканчэньне з б. 1-й)

На Саборы БАПЦ 1972 году Архіепіскап Мікалай, ведаючы, што бальшыня дэлегатаў спадзявалася выбраць яго за Першага Гіерарха, асабіста падаў кандыдатуру Архіепіскапа Андрэя на гэтае становішча.

За час свайго архірэйства Ўладыка Мікалай рукапалажыў у іерэі Карпа Стара ў 1970 г., Яўгена Сітніка ў 1978 г., Яна Бруцкага ў 1979 годзе.

Зь ініцыятывы Архіепіскапа Мікалая і ў выніку праробленай ім у бальшыні працы быў выдадзены ў лютым 1966 г. „Праваслаўны Малітоўнік". Уладыка Мікалай на свой кошт выдаў антымінсы й абразы Божай Маці Жыровіцкай. Стараньнямі ягонымі быў выдадзены ў 1980 г. „Служэбнік".

Можа найбольшым дасягненьнем Архіепіскапа Мікалая — і гэта выключна ягоная заслуга — было прапрацаваньне арганізацыйнае структуры БАПЦ.

У травені 1983 г. на Надзвычайным Саборы БАПЦ у Клівлендзе Уладыка Мікалай быў абраны за Першага Гіерарха БАПЦ да часу скліканьня Трэйцяга Звычайнага Сабору БАПЦ.

28 травеня 1984 г., на Трэйцім Саборы БАПЦ у храме Божай Маці Жыровіцкай ў Гайленд Парку (ЗША), Архіепіскап Мікалай быў паўторна абраны за Першага Гіерарха БАПЦ.

Уладыка Мікалай — чалавек травенскі: нарадзіўся 21 травеня, ахрышчаны 23 травеня, рукапалажаны 2 травеня на дыякана, 6 травеня — на іерэя, 22 травеня ягоны дзень ангела, двойчы ў травені быў выбраны за Першага Гіерарха Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы.

БЕЛАРУСЫ ЗА РЭЙГАНА-БУША

(Заканчэньне з б. 1-й)

Картачкі гэткія выпаўняць вельмі важна, бо паводля іх кіраўніцтва Рэспубліканскае партыі будзе бачыць, наколькі тая ці іншая этнічная група заангажаваная ў амэрыканскім палітычным жыцьці, у падтрыманьні кандыдатуры Прэзыдэнта Рэйгана.

Калі-б хто-небудзь хацеў атрымаць картачкі, хай напіша на наступны адрас:

Ethnic Voter Division
P. O. Box 2700
Washington, D. C. 20013

У лісьце трэба напісаць:

I am of Byelorussian ethnic origin. Please send me my Reagan-Bush button and Ethnic Voter Declaration of Support forms. My address is as follows:

Асобам, што выпаўняць па 10 або больш картачак на выбаршчыкаў за Рэйгана-Буша, будуць выстаўленыя пасьведчаньні, падпісаныя Прэзыдэнтам Рэйганам.

РАДЫЁПРАГРАМА „ДОБРАЯ ВЕСТКА"

Эвангельска-хрысьціянская місія Місіянерскае Радыяслужэньне ў Таронце (Канада) рыхтуе рэлігійныя радыёпраграмы ў розных славянскіх мовах. Адна зь ейных праграмаў вядзецца ў беларускай мове; яна завецца „Добрая вестка". Ад 1972 г. супрацоўнікі Беларускае сэкцыі місіі рыхтуюць выпускі свае праграмы й перасылаюць іх на станцыю Транс Сусьветнае Радыё ў Монтэ Карлё", якая й да сёньняшняга дня перадае яе раз на тыдзень на кароткіх хвалях.

У 1980 г. хрысьціянская радыёкампанія ІБРА пачала таксама перадаваць штотыднёвую беларускую праграму „Добрая навіна" праз станцыю Транс Эўропа Радыё, якая знаходзіцца ў Партугаліі. Нажаль, праграма „Добрая навіна" апошнім часам была спыненая з прычыны фінансавых цяжкасьцяў. Калі перадавалася „Добрая навіна", Місіянерскае Радыяслужэньне дапамагала станцыі ІБРА, пасылаючы ёй казаньні й рэлігійныя сьпевы ў беларускай мове

Хто жадае, можа слухаць праграму „Добрая вестка" ў панядзелак на хвалі 25 мэтраў ад 18:50 да 19:05 паводля Грынвіча.

Лісты ўдзячнасьці за перадачы прыходзяць ад шмат якіх слухачоў, асабліва ад Беларусаў, што жывуць у БССР, Польшчы ды іншых усходне-эўрапейскіх краінах. Напрыклад, адзін малады чалавек зь Беларусі напісаў: „Я слухаю гэтыя радыёперадачы на беларускай мове і вельмі рад слухаць Слова Божае на роднай мове — і духоўныя песьні пабеларуску". У радыёказаньнях чытаецца Біблія ды растлумачваецца вучэньне Ісуса Хрыста й апосталаў.

Усім, хто жадае, Місіянерскае Радыяслужэньне вышле бясплатна брашуру „Што трэба зрабіць, каб стацца хрысьціянінам паводля Эвангельля". Пішэце, калі ласка, на наступны адрас:

Byelorussian Department
Box 303, Station D
Toronto, Ontario
Canada M6P 3J9

БЕЛАРУСКІ РАСЕЕЦ А. ГРАМЫКА

У цэнтры заходняе ўвагі цяпер — Андрэй Грамыка, савецкі міністар замежных справаў, якому сёлета споўнілася 75 год жыцьця. Ён — Гэрой сацыялістычнае працы, доктар эканамічных навукаў, кавалер пяцёх ордэнаў Леніна, уладальнік розных іншых мэдалёў і ганораў.

Ува ўсіх афіцыйных даведніках, савецкіх і несавецкіх, Грамыкава нацыянальнасьць падаецца, як расейская, хоць у запраўднасьці Андрэй Грамыка — Беларус. Нарадзіўся ён у сялянскай сям'і ў вёсцы Старыя Грамыкі, што недалёка ад Гомелю. Скончыў на Беларусі эканамічны інстытут і Вышэйшую камуністычную сельскагаспадарчую школу імя Леніна. Беларуская Савецкая Энцыклапэдыя (т 2, 1970), у артыкуле „Беларусы", пералічваючы ведамых дзеячоў кампартыі й савецкае дзяржавы, што выйшлі „з асяродзьдзя беларускага народу", называе й А. А. Грамыку. Тое, што Андрэй Грамыка выдае сябе за Расейца, паказвае, якую цану — адрачэньне ад свае нацыянальнасьці — згаджаюцца плаціць некаторыя савецкія дзеячы, прабіваючыся да ўлады.

ЭТНІЧНАЯ ДАРАДЧАЯ ЎПРАВА ДЭМАКРАТАЎ

Створаная пры Нацыянальным Камітэце Дэмакратычнае партыі ЗША Дэмакратычная Рада да Справаў Этнічных Амэрыканцаў (сустаршыні сэнатар Дэніс ДэКэнсыні з Арызоны й кангрэсмэнка Марсы Каптур з Агаё) абвесьціла аб стварэньні пашыранае Этнічнае Дарадчае Ўправы, якая будзе складацца з выбарных афіцыйных асобаў і заданьнем якое будзе супрацоўнічаць з рознымі эўрапейскімі этнічнымі групамі ў вядзеньні сёлетнае перавыбарчае кампаніі.

У праграме Дэмакратычнае партыі, прынятай на зьезьдзе ў ліпені сёлета, пра Ўсходнюю Эўропу сказана:

„Мы мусім рэагаваць на асьпірацыі й надзеі народаў Усходняе Эўропы ды падтрымваць „дзе магчыма, сілы зьменаў і плюралізму, якія ўзмоцняць свабоду гэтых народаў ад савецкае тыраніі й камуністычнае дыктатуры".

У Этнічную Дарадчую Ўправу, між іншых, увайшлі: кангрэсмэны Джозэф Адаба зь Нью Ёрку, Фрэнк Анунцыё з Чыкага, Джон Дынгель зь Мічыгану, Дэніс Экарт і Мэры Оўкар з Агаё, Джэймс Флёрыё і Фрэнк Гуарыні зь Нью Джэрзы ды шмат іншых.

Дакладнейшую інфармацыю пра стаўленьне прэзыдэнцкага кандыдата Ўолтэра Мандэйла ды іншых кандыдатаў Дэмакратычнае партыі да паасобных этнічных групаў можна атрымаць, пішучы на адрас:

The Democratic Council on
Ethnic-Americans
1625 Mass. Ave. NW
Washington, D. C. 20036
(202) 797-6600
Mr. Rick Reidy

КРЫТЫКА ПЕРАПІСУ ЖЫХАРСТВА ЗША

Як мы падавалі раней у нашай газэце, у перапісе жыхарства ЗША 1980 г. Беларусы ўпяршыню былі вылучаныя ў асобную групу, аднак пададзены лік быў далёкі ад запраўднага, бо вельмі і вельмі зьменшаны. Аб памылковых дадзеных перапісу пісаў нядаўна ў квартальным бюлетэні "New Dimensions" (Філядэльфія, вясна 1984) др. Марк Сталярчык, дырэктар Інстытуту Этнічных Дасьледваньняў імя Бэлча. У лісьце да дырэкцыі Бюро Перапісу ЗША др. Сталярчык, адзначыўшы неадпаведнасьць апытальніку перапісу, напісаў гэтак: „У выніку недарыхтаванасьці перапісу, дадзеныя прынамся аб 19-х эўрапейскіх групах вельмі няправільныя. Гэтак, лікі Аўстрыйцаў, Чэхаў, Французаў, Немцаў, Вэнгерцаў, Ірляндцаў, Лятувісаў, Палякоў, Расейцаў і Шатляндцаў безьмэрна завышаныя, проста разьдзьмутыя. Затое вельмі заніжаныя лікі **Беларусаў**, Харватаў, Русінаў, Славакаў і Славэнцаў. Цалкам абсурдным было вылучаць у перапісе гэткія катэгорыі, як Усходня-Эўрапейцы, Эўрапейцы, Славяне ды Югаславы".

НА ПРЫНЯЦЦІ З ПРЭМ'ЕРАМ ВЯЛІКАБРЫТАНІІ

Старшыня Згуртаваньня Беларусаў у Вялікабрытаніі сп. Янка Міхалюк і сп-ня Лёля Міхалюк былі запрошаныя Лігаю Англа-Ізраільскае Прыязьні на прыняцьцё, на якім была таксама Прэм'ер Вялікабрытаніі Маргарэта Тачэр. Прыняцьцё адбылося ў Лёндане 29 чырвеня сёлета. Сп. Міхалюк меў нагоду пагутарыць із сп-няй М. Тачэр пра англа-савецкія дачыненьні. Гэта ня першы раз, што старшыня ЗБВБ сп. Міхалюк быў гасьцём на гэткай сустрэчы.

9-Я СЭСІЯ УНРАДЫ

14-15 ліпеня сёлета ў Таронце (Канада) ў доме Інстытуту Сьв. Ўладзімера адбылася 9-я Сэсія Ўкраінскай Нацыянальнай Рады. Сэсіі УНРады адбываюцца кожныя 5 год. У сэсіі ўзялі ўдзел 53 радных з Канады, ЗША, Паўднёвай Амэрыкі, Аўстраліі й Эўропы. Апрача таго, былі запрошаны й шмат якія прадстаўнікі ўкраінскіх рэлігійных, палітычных, грамадзкіх і культурна-асьветных арганізацыяў. Ад Рады БНР быў запрошаны ейны былы Старшыня др. Вінцэнт Жук-Грышкевіч, які дзеля слабасьці здароўя дэлегаваў сваю жонку сяброўку Рады БНР др. Раісу Жук-Грышкевіч, і яна вітала 9-ю Сэсію УНРады асабіста.

Сэсія пачалася малебнам, адслужаным двума сьвятарамі. Масавыя патрыятычныя прывітаньні й агульная прысяга радных на вернасьць Украінскай Народнай Рэспубліцы надалі паважны й узьнёслы настрой пачатку сэсіі.

У сваёй прамове Прэзыдэнт УНР сп. Мікола Левіцкі падкрэсьліў ключавое значэньне існаваньня легітымнага — праўнага ураду Украінскае Народнае Рэспублікі ў эгзылі. Папершае, гэта падымае дух народу, незважаючы на зялезную заслону, на Украіне. Падругое, гэта важна з гледзішча на міжнародны форум. Дзякуючы існаваньню дзяржаўнага цэнтру — Рады і Ўраду УНР — у эгзылі, украінская справа стаецца ня толькі нутраной украінскай, але й міжнароднай праблемай. Таму дзяржаўны цэнтр, сказаў сп. М. Левіцкі, мусіць быць за ўсякую цану захаваны, мусіць быць моцным, мусіць мець падтрыманьне шырокіх колаў украінскага грамадзтва.

Аднак частка грамадзтва, зазначыў прамоўца, думае інакш, думае, што дастаткова мець моцныя рэлігійныя, грамадзкія й культурныя арганізацыі. Не абніжаючы значэньня такіх арганізацыяў, гэткая думка сьветчыць аб недастатковай нацыянальнай сьведамасьці, аб недастатковай палітычнай выпрацаваньні. Гэткая думка абніжае ўкраінскую праблему зь міжнароднага ўзроўню да нутранога.

Старшыня УНРады сп. М. Левіцкі заклікаў працаваць у тым кірунку, каб здабываць усё большае падтрыманьне грамадзтва й гэтым узмоцніць значэньне ўкраінскага дзяржаўнага цэнтру на міжнародным форуме.

Раіса Жук-Грышкевіч

ВІЗЫТ БІСКУПА ТАРАСЭВІЧА У ПАРЫЖЫ

У нядзелю 20-га травеня сёлета мы мелі нагоду й радасьць гасьціць у Парыжы найвышэйшага прадстаўніка Беларускае Каталіцкае Царквы ўсходняга абраду Біскупа Ўладзімера Тарасэвіча. У беларускай капліцы пры армянскай катэдральнай царкве (на Rue du Perche) адбылася багаслужба, адпраўленая Ўладыкам Уладзімерам у суслужэньні з прадстаўніком французкае Каталіцкае Царквы, апякуном усіх рэлігійных эміграцкіх місіяў, Монсіньёрам Маршасонам ды нашым ведамым Архімандрытам Аляксандрам Надсонам. Невялікая беларуская капліца была напоўненая вернікамі — што рэдка здараецца, бо беларуская група ў Парыжы малая. Але гэтым разам да нас пад'ехалі сурадзічы з Бэльгіі, а таксама прыйшлі нашыя прыяцелі зь Беларусі, Гэбрэі, якія жывуць цяпер у Францыі, а сярод іх і наш ведамы мастак Барыс Забораў.

Па багаслужбе блізу ўсе ўдзельнікі паехалі на памешканьне Беларускае Каталіцкае Місіі, дзе быў наладжаны сьціплы пачастунак. Наш высокі госьць Уладыка Ўладзімер дзякаваў беларускай грамадзе ды казаў, што будзе ўсё рабіць, каб дапамагчы нам, асабліва ў пошуках новага, больш прасторнага памешканьня для нашых зборак у Парыжы. Гэтая ягоная прапанова ўсім вельмі спадабалася, пакінуўшы моцную надзею, што яна будзе зрэалізаваная.

На заканчэньне ўрачыстасьці прамаўляў старшыня „Хаўрусу" сп. Міхась Наўмовіч. Ён зьвярнуў увагу на патрэбу супрацоўніцтва паміж палітычнымі й духоўнымі коламі народу, калі гэтага вымагаюць абставіны — тое што можна назіраць цяпер у Францыі, дзе аб'ектам спрэчак паміж сацыялістычным урадам і Каталіцкай Царквой сталіся школы й характар навучаньня. Цяпер, сказаў прамоўца, калі ў Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве адбываюцца суды, калі на Беларусі маскоўскі імпэрыялізм нішчыць беларускую культуру, нам патрэбныя ўсе сілы, увесь палітычны розум і патрыятызм, каб супрацьставіцца сілам зьнішчэньня — не разбураць, а будаваць, не разьбягацца, а задзіночвацца, маліцца й змагацца за лепшую будучыню для Беларусі.

Сустрэча Беларусаў Францыі й Бэльгіі зь Біскупам Уладзімерам Тарасэвічам пакінула ўва ўсіх вельмі прыемнае ўражаньне, і ўсе жадалі, каб гэткія сустрэчы адбываліся і ў будучыні.

М. Смага

ДОЛЯ СЬВЯТЫНЯЎ МЕНСКУ

„МЕНСК" — вялікі белы напіс на чырвонай мураванцы чыгуначнага ведамства вітаў заўсёды падарожных з Заходняй Беларусі, калі цягнік спавальняў сваю хуткасьць і памалу набліжаўся да гораду. І хаця Менск яшчэ перад далучэньнем Заходняй Беларусі быў пераназваны ў Мінск, то, відаць з увагі на кошты, управа чыгункі не сьпяшалася перамалёўваць тае „хаты стрэлачніка" на белы або чырвоны колер, каб зацерці непажаданы „нацдэмаўскі" назоў сталіцы Беларусі.

І як надзіў, напіс гэты заўсёды выклікаў „контррэвалюцыйныя" думкі і аб далёкай мінуўшчыне Менску, што сягае прынамся 11-га стагодзьдзя, і аб багатай гісторыі Беларусі, і аб тых зьменах назову гораду ў залежнасьці ад палітычнай каньюнктуры, і аб апошняй моўнай палітыцы Масквы.

Міжваенны Менск быў несамавітай мешанінай вялікага й прыгожага гораду, гэбрэйскага мястэчка й звычайнай беларускай вёскі. Мешаніна гэтая часта сустракалася ў адным квартале, у адным блёку. Вось для прыкладу.

У мадэрным квартале гораду паміж Домам ураду й прыгожым Чырвоным касьцёлам Сьв. Сымона й Галены, бліжэй да былой Савецкай вуліцы, галоўнай вуліцы Менску, стаяла звычайная вясковая хата зь бярвеньняў, якая пэўна шчасьліва дастаяла да канца вайны. А калі прайсьці адзін квартал ад таго-ж Дому ўраду ў кірунку рэчкі Нямігі, якая там цякла пад ходзішчам, насланым над ёй з дылёвак, да вуліцы Няміга, — пачынаўся ў зяленіве садоў вясковы пасёлак.

Падобна выглядаў і раён Тэатру Опэры й Балету, калі кіравацца на Татарскія гароды, а далей — бедныя вясковыя вуліцы Калгасная й Саўгасная. І ў якім кірунку гораду ні пайсьці, можна было назіраць падобнае.

Выняткам быў раён Высокага Места (пляцу Свабоды) — вытрыманы ў стылі барока ансамбль каталіцкага катэдральнага касьцёлу, Бэрнардынскіх касьцёлаў і манастыроў, які сваёй старавечнасьцяй і прыгаством нагадваў падобныя кварталы заходня-эўрапейскіх гарадоў.

Да пачатку вайны ў Менску дый у цэлай цэнтральнай і ўсходняй Беларусі ня было ніводнай дзейнай сьвятыні ані легальна дзейнага сьвятара якога-колечы веравызнаньня. Рэлігійнае жыцьцё было зьнішчанае, сьвятыні разбураныя або перабудаваныя для іншых патрэбаў, сьвятары павысыланыя ў канцэнтрацыйныя лягеры.

Менскі праваслаўны катэдральны сабор Сьв. Пятра й Паўла, што знаходзіўся на пляцы Высокага Места, быў падарваны дынамітам, а ягонае месца скарыстоўвалася на стаянку для зьвярынца вандроўных цыркаў. Другі, Чыгуначны праваслаўны сабор, якога пабудова скончылася перад Першай сусьветнай вайной, быў таксама падарваны дынамітам і на ягоным месцы збудаваны гараж для Дому ўраду. Найстарэйшая ў Менску праваслаўная царква Сьв. Пятра й Паўла, збудаваная ў 1611 г. і на жаданьне Кацярыны ІІ-й пераназваная ў Кацярынінскі сабор (у народзе званая Жоўтай царквой), была перароблена ў склад спажывецкіх тавараў. Архірэйская царква і пры ёй архірэйскі дом пераробленыя ў Дом Чырвонай арміі (цяпер Дом афіцэраў). Рэпрэзэнтацыйная канцэртавая заля гэтага дому — гэта былая Архірэйская царква. Пры перабудове і ўпрыгожаньні залі былі скарыстаныя надмагільныя помнікі з разбураных праваслаўных могілак на Старажоўцы і каталіцкіх на Залатой горцы. Абломкі крыжоў так і валяліся каля Дому Чырвонай Арміі яшчэ ў часе апошняй вайны.

Старавечны будынак Спаса-Прэабражэнскай царквы (колішняга каталіцкага касьцёлу жаноцкага манастыра) быў перароблены на спартовы клюб. Толькі адна праваслаўная царква Сьв. Аляксандра Неўскага на Вайсковых могілках захавалася не пераробленай ані звонку ані ў сярэдзіне.

Ня ў лепшым стане знайшліся й каталіцкія сьвятыні. Каталіцкі катэдральны касьцёл Дзевы Марыі на пляцы Высокага Места, хаця захаваў свой вонкавы выгляд, у сярэдзіне быў цалкам разбураны і скарыстоўваўся на гараж для грузавых аўтамашынаў. Два Бэрнардынскія касьцёлы ў раёне Высокага Места былі датарнаваныя да патрэбаў архіваў; на архіўны склад быў скарыстаны й касьцёл на Залатой Горцы. Касьцёл Сьв. Сымона й Галены, збудаваны коштам сям'і Вайніловічаў (у народзе званы Чырвоным касьцёлам з увагі на колер цэглы), быў перароблены на тэатр. Апошнімі гадамі перад вайной у ім знаходзіўся Тэатр Юнага Глядача. Адзіны неперароблены каталіцкі касьцёл захаваўся на Кальварыйскіх каталіцкіх могілках за пяць кілямэтраў ад Менску.

Архірэйская царква й дом да перабудовы іх у Дом Чырвонае Арміі (Дом Афіцэраў).

Каталіцкі катэдральны касьцёл і дом былое езуіцкае калегіі (фота Г. Курца) у 1941 годзе.

Падобная доля спаткала й сьвятыні нехрысьціянскіх веравызнаньняў. Харальная сынагога ў маўрытанскім стылі перароблена была на тэатр, а ансамбль найстарэйшых сынагогаў Менску, званы Школьным Дваром, скарыстоўваўся як склад для тэатральных дэкарацыяў. Новазбудаваны мячэт менскіх Татараў у маўрытанскім стылі стаўся складзішчам рыбных тавараў.

Менская Харальная сынагога ў часе першае нямецкае акупацыі.

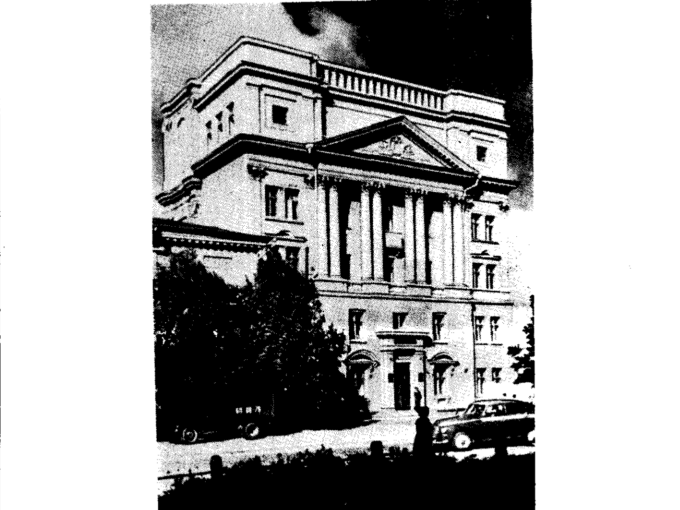
22 чырвеня 1941 г. пачалася нямецка-савецкая вайна, а наступнага ўжо дня нямецкая авіяцыя бамбардавала Менск. У выніку налёту ў горадзе ўзьніклі пажары. 24-га чырвеня галоўнымі вуліцамі Менску прайшлі спэцыяльныя аддзелы НКВД, закідваючы ручнымі гранатамы дамы, што яшчэ ня былі ахопленыя пажарам, канчальна нішчачы горад перад панічнай эвакуацыяй савецкіх урадавых установаў. Аб ролі спэцыяльных аддзелаў НКВД у зьнішчэньні Менску савецкія пісакі ня любяць успамінаць.

Нямецкія вайсковыя ўлады Менску прыхільна паставіліся да аднаўленьня рэлігійнага жыцьця гораду, а гарадзкая ўправа чым магла, старалася дапамагаць. Піянерская роля ў аднаўленьні праваслаўнага рэлігійнага жыцьця прыпала Прэабражэнскай царкве жаноцкага манастыра, што была перароблена на спартовы клюб. Сюды вярнуліся, перажыўшы бальшавіцкае ліхалецьце на прадмесьці Менску, колькі манашак з энэргічнай маці Антанінай. Неўзабаве прыбыў сюды з Заходняй Беларусі манах а. Уладзімер Фінкоўскі. Гэтая сьціплая манастырская царква на працягу трох год нямецкае акупацыі выконвала функцыі катэдральнага сабору. Тут служылі Мітрапаліт Паньцялейман і Архіепіскап Філафей, і тут адбыўся ў 1942 г. Ўсебеларускі Праваслаўны Царкоўны Сабор, які аднавіў Беларускую Аўтакефальную Праваслаўную Царкву. Тут-жа быў створаны, на чале з Архіепіскапам Філафеем, камітэт для адбудовы царкоўных будынкаў, які на працягу двух год здолеў аднавіць катэдральны сабор Сьв. Пятра й Паўла (Жоўтую царкву), царкву на Старажоўцы, Малую чыгуначную царкву (былы клюб сьляпых), Сьвятадухаўскую царкву мужчынскага манастыра (былы Бэрнардынскі касьцёл) ды пабудаваць новую драўляную царкву ў прадмесьці Менску Козырава.

Менскія Беларусы-каталікі ня мелі шчасьця аднавіць сваё рэлігійнае жыцьцё. Епіскапу Магілеўскаму й Менскаму Балеславу Слоскану, які жыў у Рызе, было забаронена вярнуцца на Беларусь і ўзяць кіраўніцтва сваёй епархіяй. Папа Пій XII-ты, на параду генэрала езуітаў а. Лядухоўскага, даручыў аднаўленьне рэлігійнага жыцьця на Беларусі Арцыб. Віленскаму Рамуальду Ялбжыкоўскаму. Праект гэты аднак пацярпеў поўную няўдачу. Нямецкія акупацыйныя ўлады загадалі польскім ксяндзом-місіянерам, як асобам, што прыехалі нелегальна, пакінуць Беларусь, а тых, хто не хацеў падпарадкавацца загаду, высылалі ў канцэнтрацыйныя лягеры або каралі сьмерцяй.

Дом Чырвонае Арміі (Дом Афіцэраў), перабудаваны ў 1934-39 гадох з Архірэйскае царквы.

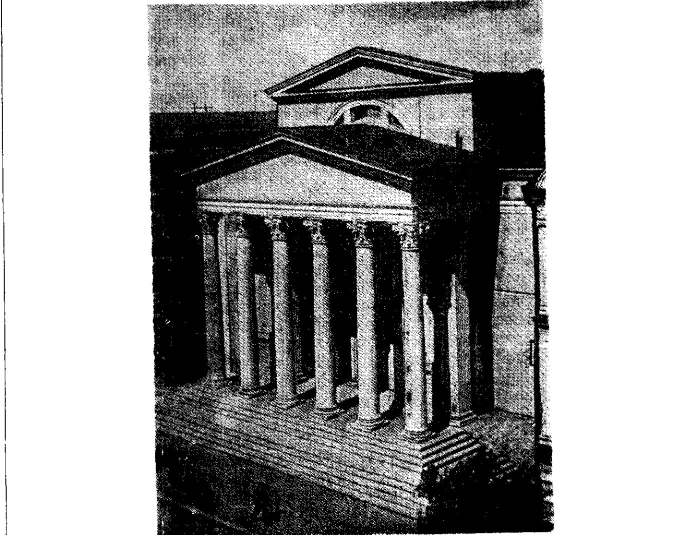

Катэдральны касьцёл, перароблены ў Дом фізкультуры таварыства „Спартак".

Нашы першыя сьвятары-Беларусы, якія прыбылі ў горад, а.а. Ст. Глякоўскі й Д. Малец, былі прыхільна спатканыя мянчанамі, але па колькіх месяцах працы, зь няведамых да сяньня прычынаў, былі арыштаваныя й высланыя ў канцэнтрацыйныя лягеры Нямеччыны. Іхны наступнік а. В. Гадлеўскі, які нейкі час выконваў функцыю галоўнага школьнага інспэктара, быў зьнішчаны ў Менску менскім СД у канцы 1942 году. Сьвятары гэтыя ўсьпелі аднак аднавіць менскія сьвятыні: катэдральны касьцёл Дзевы Марыі, касьцёл Сьв. Сымона й Гэлены (Чырвоны касьцёл) ды забясьпечыць перад канчальнай руінцай часткова зьнішчаны пажарам касьцёл Сьв. Роха на Залатой Горцы.

Духовую апеку над Беларусамі-каталікамі ў Менску і ў цэлай усходняй Беларусі несьлі капэляны нямецкае арміі або лятувіскіх, славацкіх ці іншых вайсковых адзінак, разьмешчаных на Беларусі.

Гарадзкая ўправа праз свой аддзел асьветы й культуры старалася захаваць ад зьнішчэньня, як помнікі архітэктуры, сьвятыні іншых веравызнаньняў, помнікі гістарычных падзеяў Менску ды аб'екты цывільнага будаўніцтва ў традыцыйным беларускім стылі.

Менская Харальная сынагога, перабудаваная ў Расейскі Дзяржаўны тэатр па апошняй вайне.

Перад самай эвакуацыяй Менску ўжо, у чырвені 1944 г., спэцыяльная камісія аддзелу краязнаўства Беларускага Культурнага Згуртаваньня, абыйшла старыя кварталы гораду ды сфатаграфавала аб'екты, якія, як прадбачвалася, могуць быць зьнішчаныя бальшавікамі пасьля заняцьця Менску.

Антон Шукелайць

ГІМНЫ РОДНАМУ СЛОВУ

Ад Рэдакцыі: У беларускай літаратуры ня знойдзецца, бадай, паэта, які не прысьвяціў-бы сваіх натхнёных паэтычных радкоў услаўленьню роднае мовы, не апяяў ейнае прыгажосьці й несьмяротнасьці, ня склаў ёй прысягі на вернасьць.

Ці не найбольшым імпульсам гэтых пачуцьцяў любасьці да мовы бацькоў праз усе пакаленьні беларускіх паэтаў Беларусі было адчуваньне пагрозы сьмерці мовы, а з гэтым — і сьмерці народу. Крык душы ставаўся зброяй абароны...

Ня вызбыліся трывогі за родную мову й сучасныя беларускія патрыёты Беларусі. Газэта „Чырвоная зьмена" (11 студзеня 1984), прыкладам, у артыкуле „Мова маці маёй — беларуская мова", падала вельмі паказальнае выказваньне вучня аднае зь сярэдніх школаў Менску Паўла Леановіча пра міжнародны зьезд славістаў, што адбыўся ў Кіеве ў верасьні 1983 г. і на якім брытанскі прафэсар Арнольд МакМілін выступаў з дакладам пра Янку Купалу й Тараса Шаўчэнку ды чытаў свой даклад пабеларуску: „Мне вельмі спадабаўся гэты зьезд, — напісаў Павал Леановіч у сваім хатнім заданьні-водгуку на тэлеперадачу ў сэрыі „Роднае слова", у якой расказвалася пра кіеўскі зьезд славістаў і беларусістыку на ім. — Я ўпэўніўся, што наша мова не памрэ, калі ёй цікавяцца столькі вучоных і простых людзей у розных краінах". Адкуль у менскага школьніка гэтае адчуваньне, што беларуская мова магла-б і „памерці"?..

Пагатоў адчуваюць трывогу за роднае слова паэты, для якіх мова становіць рацыю іхнага быту, існасьць таго, чым і кім яны хочуць быць. Вось чаму паэты сучаснае Беларусі, і асабліва маладыя ды наймалодшыя, дружным хорам пяюць гімны роднаму слову, падаюць голас на абарану яго, на ўслаўленьне, на ўвекавечненьне. Усё новыя й новыя пакаленьні паэтычнае моладзі як-бы адгукаюцца і на славутую перасьцярогу Францішка Багушэвіча і на заклік свайго старэйшага літаратурнага брата ды настаўніка Ніла Гілевіча, які ў 1965 г. зварачаўся да „юных паэтаў":

Сьпявайце, помнячы нязьменна:
Пакуль паэты будуць пець —
Ня быць Радзіме бязыменнай,
Зямлі бацькоў — не анямець.

У Песьнях, каб не анямела Радзіма, найглыбейшыя і найшчырэйшыя пачуцьці выказваюцца ў вершах-гімнах роднаму слову. Пацьверджаньнем гэтаму няхай будуць, зьмешчаныя на гэтай старонцы, вершы некаторых маладых і наймаладзейшых песьняроў Беларусі, узятыя — па адным ад кожнага — з розных савецкіх друкаваных крыніцаў за апошнія пяць гадоў.

Эдуард Акулін

ІСЬЦІНА

Помні гэтыя словы:
Радзіма,
Народ, Мова!
Як ісьціну помні адзіную:
Мова,
Народ, Радзіма!
Помні, як запавет —
спасьцігнуць яе аднойчы
зьявіўся і ты на сьвет.

1984

Раіса Баравікова

***

У кожным слове ёсьць мастацтва,
жыве па прынцыпу адным, —
аднойчы ўступіш у сваяцтва,
не назавеш павек чужым.

І з гэтай простаю высновай
У моцу сіл сваіх пяеш,
са слова пачалася мова,
а што я, людзі, безь яе?!

1980

Рыгор Барадулін

***

Мы — тыя ракаўкі,
ў якіх дасюль
Гул
акіяну мовы не змаўкае.
Бо продкі ўберaглі
ад стрэл, ад куль,
Як зь берагамі,
акіян зь вякамі.
Пакуль мы ёсьць
у зьменлівым жыцьці,
Пакуль зьвяраем
думак ход
па ходу
Надзеі,
будзе акіян гусьці
На непагадзь,
вяшчуючы пагоду.

1984

Генадзь Дзьмітрыеў

***

Усяму свая патрэба:
Лугу — звон пчалы руплівай,
Жаўруковай песьні — неба,
Каласом жытнёвым — ніва.

Парусом патрэбен вецер,
Першацьвету — дождж вясновы...
Мне-ж мілей за ўсё на сьвеце —
Слухаць гукі роднай мовы.

Чую я ў тых гуках сьветлых
Звон пчалы і нівы пошум,
Лійня шэпат, посьвіст ветру,
Жаўруковай песьні пошчак.

І калі мой час настане
Ціхім сном навек забыцца —
Перад тым на разьвітаньне
Дайце словам наталіцца.

1983

Валеры Дранчук

МОВА

Мова, ты — груд каменьняў
на вяршыні гары,
калі вораг майго народу
там унізе.

Мова, ты — матылёк лёгкакрылы
на далоні маёй,
калі неба над родным краем
у хварбах шчасьця.

1982

Кастусь Жук

БЕЛАРУСКАЯ МОВА

Мова маці!
Мне на вяку
Саладзей тваіх слоў — ня будзе.
Ты ўвабрала
зязюль „ку-ку",
Грай вятроў,
пяруноў перагудзьдзе...

У расчынены твой пакой
Я ўваходжу,
нібыта ў хорам,
Дзе бруіцца
Вякоў неспакой
Незабытым
дагэтуль
горам.

Спапялёнай — ты ня была.
Хоць і секлі цябе бізунамі,
Хоць палілі —
а ты жыла,
Каб
Сузорыцца сёньня з намі.

Адрачэньне
Ад слоў бацькоў —
Гэта значыць — зямлі цураньне.
Ты крынічыла
ў жылах спакон
Маіх прашчураў, як яднаньне.

І напевам сугуччаў тваіх
Маё сэрца і думкі сагрэты.
Сьветла рад я
за слоў ускалых:
Ты — гаворыш з мовамі сьвету!

1981

Ала Канапелька

***

Родная мова,
Радзімае слова,
Полымя зорных калін.
Песьні вясновай
Заткана аснова,
Словам бацькоўскай зямлі.

Шчасьцем і горам
Прайду з гэтым словам,
Як мой народ і мой край.
Пад жаўруковым,
Пад пяруновым
Небам
адбыцца мне дай,
Роднае слова!

1983

Алесь Каско

МУЖНАЯ МОВА

Асьцярожны да кожнага слова,
як мой дзед —
да зярнят пры сяўбе.
Мая мужная
родная мова,
ты змагла
пастаяць за сябе.

Шмат разоў
спрабавалі чужынцы
тваю музыку-сьпеў
паланіць,
ды зьвінела ты
ветрам у жыце,
рэхам пушчаў
і срэбрам крыніц.

Ты ўвабрала
ў пялёсткавы гоман,
у пяшчотны
вясновы напеў
подых буры,
і грукаты грому,
і маланак
распаленых гнеў.

1979

Аня Кашуба

***

Дзе вы, дзе вы — словы-напевы,
Словы-пялёсткі, словы-рамонкі?
Хай прынясуць вас ветру напевы.
Пошум хлябоў ці лесу гамонка.
Хай прынясуць вас птушкі
на крылах,
*Дождж
ык, як кветкі, пасее ў зямлю.*
Я роднае слова, як маці, люблю,
Бо першай матуля яго навучыла.
Плесьці вянок пачала зь іх вясновы,
Каб не прайшоў не заўважыўшы
хтосьці.
Вы, землякі, прыяжджайце у госьці,
Вашы дарункі мне —
родныя словы.

1979

Халімон Клін

БАЙКА ПРА БАЙКАРА

Ваўкі загрызьлі ў лесе
Байкара,
За неахайнасьць мовы
Пакаралі.

Варона
Каркнула
Замест маралі:
— Даўно пара!

1983

Уладзімер Мазго

РОДНАЯ МОВА

— Ты адкуль бруішся,
Мова!..
— Зь сініх нёманскіх крыніц...
Па зямлі зьбіраю словы,
Нібы россыпы суніц.
Мілая, адзіная,
Нам, нашчадкам,
Дадзена
Любаю радзімаю
Ад дзядоў і прадзедаў.
Хай вядзьмараць
Навальніцы,
Сьнегападаў касякі,
А табе вяк: бруіцца,
А затым
Яшчэ вякі!..

1982

Зьмітрок Марозаў

***

Землякоў пазнаю па мове,
Мэлядычнай, як песьня жней,
Дзе пяшчотна у кожным слове
Да глыбіняў душы кране,

Па напеве жанчын у сьвята:
„. . . у чужым двары ваду бяру . . ."
І па ветлівасьці рук шурпатых . . .
Землякоў пазнаю па дабру.

1982

Уладзімер Марук

МОВА

Не пабілі цябе капытамі,
І ня вычарпаў шолам цябе.
Мы па-свойму жылі, засявалі.
Размаўлялі па-свойму ў сяўбе.

Гандлявалі ды грэбвалі намі,
Як апошнімі ў сьвеце людзьмі.
Пан валодаў палямі, лясамі,
Сваёй мовай валодалі мы.

Уськіпалі і гасьлі пажары,
Праглынала нявоЛя гады,
Працінялі пакутныя мары
Стрэмкай набрыдзі,
стрэмкай брыды.

Ды заўсёды такою высокай,
Недасяжнай чужынцам была
І крыляла ў гвалтоўным паўзмроку
Зоркай вечнага ў душах сьвятла.

Скрозь напятыя лукі і жылы
Над пакутна-маркотнай зямлёй
Неадольныя біліся крылы
Беларускае мовы маёй.

1982

Алена Парфеянец

МОВА

Можа з глыбінь крынічных,
З музыкі крыл птушыных,
З трывожнай мэлёдыі ветру,
З паху вясновых траў,
З подыху хмар навальнічных,
Зь белага цьвету рабіны,
З зорнай пяшчоты сьветлай
Гукі нехта зьбіраў.
І іх, як расінкі-сьлёзы,
Спавіў прамянямі сонца,
Каб узыйшла над сьветам
Самаю казачнай зь яў.
Ты ў жыцьцёвай дарозе
Будзеш маёй абаронцай,
Будзеш маім запаветам,
Родная мова мая.

1979

Людміла Паўлікава

РОДНАЕ СЛОВА

На базары чаго не пачуеш?
Але гэта да сэрца бяру:
— Чым, дзядуля, людзей тут
частуеш?
Агуркі? Гэта мне па нутру!
— Ай, зірніце, — са мной
палічыўся, —
Што-ж за словы бяру ў сваякі!
Толькі дзе-ж гэта ты навучыўся?
Бачу я, чалавек гарадзкі . . . —
О, матуля, зямля маіх продкаў!
Ці маглі яны ў думцы ўяўляць,
Што калісьці іх слова зваротам
Мы дзяцей тваіх будзем
зьдзіўляць?
Ні лаза, ні прысмакаў спакуса
Беларусаў скарыць не магла,
Зьневажаньнем вяльможнага густу
Мова ўсё-ж такі ўпотай жыла.
Мовы розныя мы вывучалі,
Каб у згодзе з суседзямі быць,
Нават лепшае ў іх пазычалі,
Каб сваю багацейшай рабіць.
Хто-ж другую матулю шукае,
Хто цураецца роднай крыві?
Родным словам гучы, любы краю,
Ў кожным сэрцы Купалам жыві!

1980

Міхась Радоўскі

МАЯ ЗЯМЛЯ

Тут кожнае слова
Гучыць адмыслова,
Вытокі твае тут,
Матчына мова.
І родныя песьні,
І сьцежкі юнацтва,
Дзе мне давялося
З каханьнем спаткацца.
А шчырае дружбы,
А шчасьця ці мала
На гэтай зямлі
Маё сэрца спазнала.
Тут людзі
І поле, якім пакланюся.
Зямляцтвам я зь імі
Заўжды ганаруся.

1981

Алег Салтук

СЛОВА

Спачатку слова,
А слава — потым.
Жыві ў ахвоту.
Працуй да поту.
У век двурушны,
У век суровы
Шукай высновы
У яве слова
Бацькоўскай мовы!

1984

Юрась Сьвірка

СЛОВЫ

У нас сваіх хапае слоў
Крамяных, росных, васільковых
Ад мурагоў і ад лясоў,
Ад сьветлых высяў жаўруковых.

У нас хапае слоў сваіх
(Іх пазычаць няма патрэбы)
Ад чыстых даляў веснавых,
Ад глыбіні улетку неба.

Сваіх хапае слоў у нас
Суровых, мужных, як яднаньне,
Яны гучаць у грозны час
І заклікаюць на змаганьне.

У нас хапае слоў такіх
Чысьцюткіх, ядраных, як раньне.
Яны выказваюць услых
Пяшчоту, ласку і каханьне.

Хапае слоў і гаманкіх,
І мяккіх, як у лузе травы,
Ствараючы, шліфуюць іх,
Але не для сваёй забавы.

У нас хапае рэдкіх слоў,
І палюбі ты іх бязьмежна.
Яны ад чысьціні сьнягоў
І ад пялёсткаў беласьнежных.

Яны ўвабралі звон крыніц,
Шум лесу і дыханьне ночы . . .
Ад лійняў і ад навальніц —
Грымяць,іскрацца і шапочуць.

Журыцца ўмеюць і зьвінець,
Сьпяваць у шумным карагодзе.
Іх трэба сэрцам разумець
І выслухоўваць у народзе.

1983

Мікола Трафімчук

МОВА

Калектыву вакальна-інструмэнтальнага ансамблю „Песьняры"

Спакон вякоў
ад Крывічоў далёкіх
брадзіла,
сьпела,
пенілася брагай
да самых
недасяжлівых аблокаў
напеўных слоў
нястоленая прага.
Зямлю
лапцямі
прадзеды мясілі,
гады лічылы
дбайныя зязюлі...
Мужнелі продкі,
гадавалі сілы,
ніякія каб злыдні
не кранулі:
ніякая каб нечысьць
не скарыла
крывіцкай
„рускай, Богам данай"
мовы,
каб некалі пасьля
Францыск Скарына
увекавечыў
дарагія словы;
каб бунтароў
будзілі цуда-гусьлі,
пужалі
лютых ворагаў спрасоньня...
На той-жа мове
вольнай Беларусі
нашчадкі песьняроў
сьпяваюць сёньня.

1979

Антаніна Ціханчук

***

На мове сваёй,
Што ў сабе ўвасабляе
Душу Беларуса,
І шчодрасьць Радзімы,
Якой ганаруся,
Дзе дым верасоў
Затуманіў мой погляд
Шчасьлівай сьлязою,
Дзе пахнуць лясы
Жураўлінай тугою,
Дзе зорка-пралеска
Бялее і вабіць,
Як шчасьце, на ўзьлеску.
На мове сваёй,
Што зьвініць і сумуе,
Як сьпеў салаўіны,
Як плач перапёлкі,
Як чырвань каліны,
Скажу табе, любы,
Цябе я кахаю!

1982

Вольга Шпакевіч

МАЯ ЗЯМЛЯ

У марозы, дажджы і слоту,
Летняй сьпёкаю ці вясной
Акрыляе зямля для ўзьлёту,
А ў паводку дае вясло.

Вабіць лес гаманлівы песьняй,
Акіянам ляжаць палі,
Б'юць крыніцы з глыбінь
Палесься —
Граюць сокі маёй зямлі.

Адчуваю, якое шчасьце:
Мовай роднаю гавару,
Вымаўляю, як слова
маці,
Слова сьветлае —
Беларусь.

1981

ПАМЯЦІ УЛАДЗІМЕРА КАРАТКЕВІЧА

Пісьменьнік Уладзімер Караткевіч (26.XI.1930 — 25.VII.1984)

Беларуская літаратура панесла сёлета 25 ліпеня вялікую страту — памёр пісьменьнік Уладзімер Караткевіч. Сёлета 26 лістапада Караткевічу споўнілася-б 54 гады.

Сучаснае беларускае прыгожае пісьменства ня ведала такога аўтара, які-б, як Уладзімер Караткевіч, адначасна гэтак плённа працаваў у паэзіі, у прозе, у драматургіі ды ў літаратурнай крытыцы.

Калі думаеш пра Караткевіча-паэта, першым чынам хочацца гаварыць пра ягоныя баляды ды лірычныя, перапоўненыя глыбокімі эмоцыямі, вершы.

Калі нагадваеш Караткевіча-празаіка ці драматурга, дык адразу хочацца адзначыць ягоны ўклад у беларускую літаратуру сваймі гістарычнымі й прыгодніцка-дэтэктыўнымі творамі.

Калі зварачаешся ў думках да Караткевіча-нарысіста й літаратурнага крытыка, дык адразу-ж хочацца падкрэсьліць ягоны надзвычай разьвіты эстэтычны густ, тонкае вывучаньне мастацкага слова ды асаблівую творчую апантанасьць.

У Караткевічавых творах чытача вабіць эрудыцыя й дазнанасьць аўтара, глыбокі гуманістычны зьмест твораў:

Сьмерць Уладзімера Караткевіча — самая вялікая страта для сучаснае беларускае літаратуры, якую толькі можна сабе ўявіць.

Уладзімер Караткевіч належаў да таго пакаленьня беларускіх паэтаў і пісьменьнікаў (як і Барадулін, Бураўкін, Чыгрынаў, Быкаў, Вярцінскі), якія пачалі друкавацца ў другой палавіне 1950-х — на пачатку 60-х гадоў. Паэты й пісьменьнікі гэтага пакаленьня ў вялікай ступені вызначаюць характар і адметныя асаблівасьці сучаснае літаратуры Беларусі. Кожны зь іх — яскравая й самабытная творчая індывідуальнасьць. Непаўторнай своеасаблівасьцяй вылучалася й творчасьць Уладзімера Караткевіча.

Караткевіч быў шчырым патрыётам свайго народу, свайго роднага краю. Патрыятычную ды гуманістычную тэму Караткевіч распрацоўваў найчасьцей у сваіх гістарычных творах: раманах і аповесьцях, вершах і апавяданьнях. Гэткія раманы, як „Каласы пад сярпом тваім", „Хрыстос прызямліўся ў Гародні", „Чорны замак Альшанскі" ды аповесьць „Дзікае паляваньне караля Стаха", напісаныя на матар'яле гісторыі Беларусі. Крытыкі слушна казалі пра Караткевіча, што гэта — беларускі Вальтэр Скот.

Галоўнай мэтай, якую ставіў перад сабой Караткевіч-пісьменьнік, было давесьці, паказаць, што ў беларускага народу была свая багатая мінуўшчына, што мінуўшчына гэтая можа стацца крыніцаю творчага натхненьня й мастацкага ўвасабленьня. Вытокі народнага, нацыянальнага Караткевіч бачыў у гістарычным. Аднак гэта ня была спрошчаная ідэялізацыя сівое мінуўшчыны, гэта была спроба ўваскрасіць у літаратурных творах гэраічныя й трагічныя старонкі быцьця свайго народу. Зь нязвычайным болем і глыбокім лірычным пачуцьцём пісаў Караткевіч у вершы пра Паўлюка Багрыма, паэта пачатку XIX стагодзьдзя — пра гэтага загубленага генія, беларускага песьняра, які мог-бы вырасьці ў вялікага паэта:

Мог-бы славай грымець
Сярод годных паэтаў Эўропы, —
Гвалтам спуталі ногі,
Трымалі ўвесь час за руку.
Што пакіне ён? —
Вершык у памяці хлопаў,
Кандэлябру ў касьцёле
Ды кроў на гаручым пяску.

З гэткім моцным грамадзянскім талентам, як у вершы „Паўлюк Багрым", Караткевіч выразна выяўляецца і ў сваіх раманах, апавяданьнях, нарысах, крытычных нататках. І як несправядлівымі й крыўднымі былі Караткевічу абвінавачаньні яго з боку некаторых партыйных крытыкаў. У газэце „Советская Белоруссия", прыкладам (у нумары за 6 верасьня 1965 г.), Якаў Герцовіч пісаў, што ў аповесьці „Дзікае паляваньне караля Стаха" ды ў рамане „Каласы пад сярпом тваім" Караткевіч „робіць спробу адыйсьці ад агульна прынятых ацэнак і па-свойму зірнуць на гісторыю". „Можна нават сказаць больш, — зьдзекліва іранізаваў Герцовіч: — аўтар упэўнена высоўвае ўласную філязофію гісторыі, зь якой мы яшчэ ня сустракаліся ані ў грамадзкай навуцы ані ў літаратуры". Чаго толькі ні выпісваў прававерны партыйны крытык Герцовіч пра творы Караткевіча: што гэта й эпігонства, і наіўнае тварэньне гісторыі, і абмежаванасьць гістарычнага гледзішча, і што раман „Каласы пад сярпом тваім" — ідэялізацыя мінуўшчыны ды шмат да гэтага падобнага.

А нейкі крытык Жога ў газэце „Літаратура і Мастацтва" (у нумары ад 3-га лютага 1970 г.) выступіў быў супраць Караткевічавага нарысу „Званы ў прадоньнях азёр" („Маладосьць", 1969, № 12). Нарыс гэты прысьвечаны мінуўшчыне Палесься, гарадом Тураву, Мазыру, Нароўлі. Жога пісаў: „Ну, а што вабіла, цягнула на Палесьсе нашых падарожнікаў? Як ні дзіўна, але ня тое новае, што прыйшло сюды за гады савецкай улады. І фоталетапісец, і мастацтвазнаўца, і асабліва літаратар (маецца на ўвазе Караткевіч — А. В.) захапляліся ня тым, што адкрывалася іхным вачом з палубы параходу, а тым, што было тут калісьці, даўней... Зацямняць мінулым сучаснае, мякка кажучы, нельга".

На падобныя абвінавачаньні, якія выстаўляліся ў тон дэнацыяналізатарскай палітыцы кампартыі на Беларусі, Караткевіч адказваў сваймі гістарычнымі раманамі, заяўляючы, фактычна: зацямняць сучасным мінулае таксама нельга! І ў гэтым ён знаходзіў шырокае падтрыманьне як сярод масавага беларускага чытача, гэтак і сярод бальшыні крытыкаў.

У распрацоўваньні гістарычнае тэматыкі Караткевіч дасягнуў асаблівых удачаў. Безь перабольшаньня можна сьцьвярджаць, што для сучаснае беларускае літаратуры Уладзімер Караткевіч быў тым, чым быў Янка Купала для літаратуры нашаніўскае пары. У сваіх гістарычных раманах „Каласы пад сярпом тваім", „Чорны замак Альшанскі", аповесьці „Дзікае паляваньне караля Стаха" Караткевіч узьняў шырокія пласты народнага жыцьця, выявіў валатоўскія характары, выказаў глыбокія й гарачыя пачуцьці, адтварыў у мастацкіх вобразах гісторыю свайго краю. Мінуўшчына Беларусі для Караткевіча была цікавая ў тым пляне, які ўплыў яна рабіла на духовы сьвет Беларуса, на ягоную грамадзкую і гістарычную сьведамасьць. Для Караткевіча найбольш важна было асэнсаваць падзеі далёкіх часоў, раскрыць дачыненьні паміж людзьмі, пранікнуць у псыхалёгію сваіх гэрояў, паказаць талент Беларуса ў мінулым, ягоную духовую моц, паставіць гэтыя якасьці ў прыклад сучасьнікам. У духу радкоў ягонага натхненнага вершу, „Беларуская песьня":

Дзе мой край? Там, дзе людзі ніколі
ня будуць рабамі,
Што за поліўку носяць ярмо ў
безнадзейнай турме,
Дзе асілкі-хлапцы маладымі
ўзрастаюць дубамі,
А мужчыны, як скалы, — ударыш,
і зломіцца меч.
Дзе мой край? Там, дзе мудрыя
продкі у хвоях паснулі,
Дзе жанчыны, як радасны сон у
стагох на зары,
А дзяўчаты, як дождж залаты. А
сівыя матулі,
Як жніўё з павуціньнем і добрае
сонца ўгары.
Там зьвіняць няўмiручыя песьні на
поўныя грудзі,
Там спрадвеку гучыць мая мова,
булатны клінок.
Тая гордая мова, якую й тады не
забудзем,
Калі сонца зь зямлёю ў апошні
заглыбяцца змрок.

Уладзімер Караткевіч быў высака адукаваны, інтэлігентны, сьціплы чалавек, вельмі ўважлівы да турботаў сяброў і бліжэйшых знаёмых. Гэткім Караткевіча будуць заўсёды памятаць тыя, хто яго знаў, паважаў і цаніў ягоную творчасьць.

Алесь Васілеўскі

АЛЕСЮ КАРПОВІЧУ 75 ГАДОЎ

У гутарцы з рэдактарам „Беларуса" др. Я. Запруднікам кампазытар і музыкавед Алесь Карповіч адказаў на пытаньні, павязаныя зь ягоным жыцьцёвым і творчым шляхам.

„Беларус": Калі Вы ўпяршыню пазнаёміліся зь беларускай песьняй?

Карповіч: Яшчэ ў маленстве, калі мы ўсёй сям'ёй прыяжджалі да дзеда, настаўніка ў мястэчку Азёркі каля Горадні, я заслухоўваўся народнымі песьнямі, якія пяялі сяляне. Пазьней, калі майго бацьку (ён быў юрысты) перавялі на службу на Каўказ, я з захапленьнем слухаў своеасаблівыя напевы горскіх народнасьцяў.

Беларускія песьні часта сьпяваў у вольным часе бацька, ён меў невялікі , але прыемны голас. Асабліва падабалася яму песьня „У нядзельку раненька".

Калі я пачаў вучыцца ў музычным тэхнікуме ў горадзе Уладыкаўказе, дык прабаваў запісваць гэтыя песьні, але хутка пераканаўся, як шмат трэба ведаць, каб добра запісаць і апрацаваць народную мэлёдыю. Тады маёй мэтай стала вывучэньне музычнатэарэтычных навукаў і, як толькі зьявілася нагода, я залічыўся на гісторыкатэарэтычны факультэт Маскоўскай кансэрваторыі, які скончыў у 1937 годзе.

„Б": Ці захавалі Вы зацікаўленьне да беларускае песьні ў часе занятkaў у кансэрваторыі?

К: Так, у сваіх студэнцкіх працах я часта выкарыстоўваў беларускія мэлёдыі, якія заўсёды прыцягвалі ўвагу маіх пэдагогаў і сяброў сваёй непасрэднасьцяй і сьвежасьцю. У студэнцкім інтэрнаце я жыў разам із студэнтам факультэту народных інструмэнтаў Беларусам Зіновічам, які ведаў шмат песьняў і ахвотна знаёміў мяне зь імі.

„Б": Як склаўся Ваш далейшы жыцьцёвы шлях па сканчэньні кансэрваторыі?

К: Я дамогся, каб мяне накіравалі на працу ў Беларускую Дзяржаўную Кансэрваторыю ў Менску. Сярод пэдагогаў кансэрваторыі былі выдатныя кампазытары й музыкаведы: Аладаў, Шнітман, Мацісон, Зубковіч, Залатароў, вучняў якога, маладых кампазытараў Лукаса, Багатырова, Алоўнікава, Падкавырава я добра ведаў. Блізка пазнаёміўся я з цудоўным чалавекам, таленавітым кампазытарам, зьбіральнікам і дасьледнікам беларускага музычнага фальклёру Міколам Равенскім. Гэтае знаёмства дало мне вельмі шмат. Я пазнаў мноства беларускіх песьняў у запісах Равенскага ды шмат чаго зразумеў у своеасаблівасьцях іхнай інтанацыйнай пабудовы. На гэтую тэму, з дапамогай і кансультацыяй Равенскага, я задумаў навукова-тэарэтычную працу, але ўжыцьцёвіць гэты задум перашкодзіла вайна.

„Б": Якое месца займала беларуская музыка ў вучэбным працэсе менскай кансэрваторыі?

К: Ня толькі беларуская музыка, але й беларуская мова займалі зусім нязначнае месца. Усё выкладаньне вялося парасейску, хоць многія пэдагогі й студэнты дасканала ведалі беларускую мову. У студэнцкіх канцэртах толькі ансамбль цымбалістых час ад часу

Кампазытар Алесь Карповіч

выконваў апрацоўкі беларускіх мэлёдыяў. На працягу вучэбнага году адбываліся адзін ці два паказы творчасьці маладых кампазытараў, на якіх я, у сваіх уступных словах, аналізаваў іхныя творы.

„Б": Кажуць, што, калі грымяць гарматы, дык музы маўчаць. Ці спыніла вайна Вашу музычную дзейнасьць?

К.: У часе вайны ў Менску засталіся кампазытары Куліковіч, Туранкоў, Зубковіч, Самохін, Спаскі, Равенскі й я. Зразумелая рэч, калі навокал руіны й няма ніякае пэўнасьці, ці будзеш ты жывы заўтра, было немагчыма заняцца сыстэматычнай навуковай ці кампазытарскай працай. Але ўсе нешта рабілі. Што да мяне, дык я напісаў шэраг нарысаў зь гісторыі беларускай музыкі для „Менскай газэты", пісаў манаграфічныя ці гістарычныя артыкулы пра кампазытараў Самохіна, Спаскага, Шчаглова, пра старадаўныя беларускія народныя звычаі, павязаныя з музыкай. Артыкулы гэтыя былі надрукаваныя у рыскім часапісе „Новы Шлях", які рэдагаваў Ул. Сядура. Мая „Сюіта на беларускія тэмы" і апрацоўкі песьняў загінулі пры пажары ў маім доме.

„Б": Раскажэце пра паваенны пэрыяд Вашага жыцьця.

К: Трапіўшы па вайне ў украінскі ДП лягер пад Гамбургам, я там шмат працаваў у творчай і пэдагагічнай дзялянках, меў вучняў у музычнай школе, напісаў шэраг рамансаў на словы ўкраінскіх паэтаў, кіраваў опэрнымі пастаноўкамі ў лягерным тэатры. З твораў для фартэпіяна былі напісаныя: саната, баляда на тэму „Пальночак", „Полька-Янка", прэлюдыі ды шмат іншых дробных рэчаў. Ставіліся да мяне Украінцы вельмі добра, але цягнула да сваіх людзей, і пры першай магчымасьці мы перабраліся ў беларускі лягер Зэедорф каля Брэмэрфордэ, дзе я спаткаўся з др. Вітаўтам Тумашам, Юркам Сяньkoўскім і Ул. Сенькам. Да гэтага часу належаць рамансы на словы беларускіх паэтаў (тэкстамі часта дапамагаў др Тумаш) і апрацоўкі беларускіх песьняў, якія ўдала выконваў Юрка Сяньkoўскі.

Вельмі прыемнымі ўспамінамі засталіся мае частыя падарожжы да беларускага студэнцкага хору ў Лювэне ў Бэльгіі, дзе я ізноў спаткаўся з маім старым сябрам, кіраўніком лювэнскага хору, кампазытарам Равенскім. Ягоныя апрацоўкі беларускіх песьняў, якія ён зрабіў для свайго хору, былі з мастацкага боку запраўды ўнікальнымі і карысталіся вялікім посьпехам усюды, куды мы прыяжджалі з канцэртамі, у якіх я суправаджаў хор на фартэпіяна, выконваў свае ўласныя кампазыцыі ды акампаняваў выдатнаму беларускаму сьпеваку Пётру Конюху. Для яго я напісаў „Песьню князя" на словы Я. Купалы.

Гэта былі цудоўныя, незабыўныя часіны. Сяргей Ясень пісаў лірычныя, даходлівыя сваёй юнацкай сьвежасьцяй вершы, якія лёгка кладліся на музыку. Гэтыя непатрабавальныя, простыя песьні ахвотна выконвалі „салістыя" хору Ю. Сяньkoўскі і Ул. Цьвірка і нават напялі іх на кружэлкі. Пад уплывам Равенскага я напісаў кантату „Апокрыф" для хору, салістых і чытача на тэкст М. Багдановіча.

„Б": Як склалася Вашае жыцьцё ў Заходняй Нямеччыне?

К: Пасьля таго, як канчаткова высьвятлілася, што мы, дзеля хваробы дачкі ня маем шанцаў на выезд у ЗША, мы пасяліліся ў Ольдэнбургу, дзе я спадзяваўся хутчэй знайсьці працу як настаўнік музыкі. Па некаторым часе беспрацоўя мне пашанцавала знайсьці працу ў музычнай школе ў якасьці выкладчыка ігры на акардыёне. Пасьля да гэтага далучыліся гітара, блёк-флейта й фартэпіяна. Працы было шмат, і гэта было ня зусім тое, чаго мне хацелася, але я быў шчасьлівы, што ўрэшце скончылася беспрасьветнае лягернае жыцьцё. Прыгнятала толькі тое, што ў горадзе й навокала зусім ня было Беларусаў. Праўда, газэты й часапісы дапамагалі трымацца ў курсе грамадзкага жыцьця.

У музычнай школе працаваў я блізу 25 гадоў, пакуль ня выйшаў на пэнсію. Увесь вольны ад працы час я аддаваў кампазыцыі. Напісаў шмат песьняў на беларускія тэксты, якія мне час-часом падкідваў др Запруднік, беларускія прэлюдыі, пэдагагічныя п'есы ды іншае. Таксама рабіў аранжыроўкі для нямецкіх хораў. Праз увесь час была ў мяне сталая сувязь з кампазытарам-музыкаведам Эльзай Зубковіч. У лістох мы дзяліліся творчымі думкамі, перасылалі адзін аднаму для крытычнага прагляду й рэдакцыі новыя творы. Мае фартэпіянныя творы яна выконвала на канцэртах, пэдагагічныя кампазыцыі выкарыстоўвала ў лекцыях з вучнямі, вакальныя рэчы развучвала з дачкой, ведамай беларускай сьпявачкай Лізай Маркоўскай.

„Б": Якія кампазытары зрабілі ўплыў на Вашу кампазытарскую дзейнасьць?

К: Я люблю складаныя гарманічныя камплексы, танальныя насланеньні й тонкасьць нюансу кампазытараў Скрабіна й Дэбюсы. Магчыма, што ў маіх творах для фартэпіяна можна знайсьці іхныя водгаласы.

„Б": Вершы якіх беларускіх паэтаў найбольш прываблівалі Вашу творчую ўвагу?

К: У творчасьці амаль усіх беларускіх паэтаў я знаходзіў цудоўныя вершы, якія адразу хацелася пакласьці на музыку. З паэтаў на чужыне мне вельмі падабаюцца Масей Сяднёў, Рыгор Крушына й Міхась Кавыль.

„Б": Над чым працуеце Вы цяпер, якія маеце творчыя пляны?

К: Якія творчыя пляны могуць быць, калі на карку 75 гадоў і да таго яшчэ розныя хваробы? Цяпер я, галоўным чынам, перагледаю й рэдагую свае творы, але хацеў-бы напісаць песьню на адзін з новых вершаў Міхася Кавыля ды скончыць артыкул пра беларускае музычнае жыцьцё у дарэвалюцыйным Менску.

„Б": Што-б Вы хацелі пажадаць на будучыню нашаму беларускаму грамадзтву на чужыне?

К: Я хацеў-бы, каб беларуская музыка займала больш месца ў грамадзкім жыцьці ды каб яна карысталася большай увагай і падтрымкай з боку нашых культурна-асьветных арганізацыяў, каб больш беларускай моладзі брала ўдзел у хорах ці танцавальных гуртках, рэпэртуар якіх мусіць быць рознастайным і цікавым. Беларуская песьня — гэта нашае нацыянальнае багацьце, якім мы з правам можам ганарыцца й пачэсна рэпрэзантаваць сябе ўва ўсім сьвеце.

„МЕРТВЫМ НЕ БАЛІЦЬ” В. БЫКАВА

Новае выданьне

Пра аповесьць „Мёртвым не баліць” можна было-б напісаць ці ня меншую як яна сама, аповесьць. З усіх твораў Васіля Быкава гэты выклікаў бадай найбольш нападаў на аўтара, найшырэйшае міжнароднае рэха.

Аповесьць „Мёртвым не баліць” была выдрукаваная ў 1965 годзе ў двух нумарох часапісу „Маладосьць” (ліпенскім і жнівенскім) ды парасейску ў маскоўскім часапісе „Новый Мир” (студзенскі й лютаўскі нумары за 1966 г.). У Савецкім Саюзе аповесьць гэтая больш не перавыдавалася аж да 1982 году. Вельмі рэдка згадвалася яна і ў пераліку або абмяркоўваньні творчасьці В. Быкава. Паміж беларускім арыгіналам ды расейскім перакладам, дарэчы, былі цімалыя разнаатульнасьці — прапушчаныя тыя ці іншыя мясьціны з выразнай мэтай злагодзіць крытыцызм, які сустракаецца ў творы, на адрас сталіншчыны й жорсткіх мэтадаў вядзеньня вайны зь Немцамі.

На Захадзе выйшаў украінскі пераклад аповесьці (перакладчык Іван Кашалівец, выд. „Пролог”, Нью Ёрк, 1966) і беларускі перадрук (кніжка выйшла ў Амэрыцы, але без зазначэньня месца й даты перавыданьня).

І вось нарэшце ў Менску дайшло да другога выданьня аповесьці „Мёртвым не баліць”. Зьявілася яна ў чацьвертым томе чатырохтомавага выданьня твораў Васіля Быкава (тыраж: 76 тыс. экз.).

Не абыйшлося бязь цяжкасьцяў. Паводля вестак, што трапілі на Захад, аўтару давялося змагацца за тое, каб аповесьць была ўлучаная ў чатырохтомавік. Сьляды гэтага змаганьня засталіся ў тым, што былі парушаны храналягічны прынцып размяшчэньня твораў. Аповесьць „Мёртвым не баліць” зьмешчаная самай апошняй ў чацьвертым томе (перад апавяданьнямі). Там-жа зьмешчаная й другая аповесьць Быкава „Праклятая вышыня” (напісаная ў 1968 г.), на якую сваім часам рабіліся таксама нападкі ў савецкім друку.

У новым выданьні аповесьці „Мёртвым не баліць” пароблены некаторыя зьмены, як відаць з усяго — на дамаганьне цэнзуры. Прыкладам, на старонцы 163-й чацьвертага тому чытаем: „Загадана было атакаваць, ну і атакавалі, пакуль восем чалавек не засталося. Нябось яго за гэта ў штаб не цягаюць!” А ў спачатным варыянце было: „Загадана было атакаваць ну і атакавалі, пакуль восем чалавек не засталося. Нябось яго за гэта ў ‚Сьмерш’ не цягаюць!” Там, дзе быў „Сьмерш”, цяпер — „штаб”. „Сьмерш” (скарот ад „Сьмерць шпіёнам”) — ваенная контрразьведка, ад рэпрэсійных мэтадаў якое (як і ад НКВД) загінула цімала савецкіх ваенных.

Ёсьць у новым варыянце „Мёртвым не баліць” і пропуск цэлага абзацу. У шостым разьдзеле аповесьці апісваецца, як у Менску дваццаць год па вайне сьвяткуецца Дзень Перамогі. У аповесьці чытаем: „Людзкі паток з тратуараў уліваецца ў вялізны натоўп на плошчы. Тут помнік”. І тут у новым варыянце пропуск. У сёмым нумары часапісу „Маладосьць” за 1965 год у тым-жа абзацы кажацца далей:

„Хлопцы наперадзе спрактыкавана і ўпэўнена пракладваюць сабе шлях у натоўпе. Бліжэй да помніка. Там-жа вечны агонь. Вядома, на магіле невядомага салдата. Гэтая фраза заўжды рэжа мой слых, і я думаю: куды-ж падзяваліся вядомыя? Тыя, што жылі і ваявалі, пагінулі і пахаваныя тут? Зь нечай лёгкай рукі так павялося, што невядомыя захапілі прыярытэт у пасьмяротнай славе. Але ці не віной таму — надбайнасьць жывых?”

Ёсьць і іншыя цэнзурныя зрэзы ў новым варыянце. Гэтак, у арыгінале герой аповесьці глядзіць на былога сталінскага камісара Гарбацюка, на рахунку якога нявінныя ахвяры, і думае: „Але няўжо цяпер, праз шмат гадоў пасьля вайны, калі столькі перавярнулася ў грамадзкім жыцьці краіны, няўжо не кранула гэтых людзей адчуваньне віны?” У новым варыянце „віны” ўжо няма, сказ канчаецца гэтак: „няўжо нічога не зьмянілася ў сьвядомасьці гэтых людзей?” (т. 4, б. 283).

Там-жа крыху ніжэй у арыгінале было пра таго-ж камісара Гарбацюка: „Асуджаныя не пагражаюць, сумленьне не дакучае. Яшчэ-б трохі абяліць, падфарбаваць сябе перад людзьмі і тады можна лічыцца сумленным чалавекам, нароўні зь іншымі. За ўсё нягожае хай адказвае Бэрыя...”. Гэтага апошняга сказу пра Бэрыю ў новым варыянце ўжо няма.

Крышку далей ізноў цэнзурны нюанс. У арыгінале (словы Гарбацюка): „Я, бывала, на такога зірну, і наскрозь бачу. Доказы дзесятае дзела. Доказ, калі трэба, на кожнага можна **саставіць**”. А ў новым варыянце: **„сабраць”**. Розьніца відавочная й прынцыповая: „саставіць” значыць — выдумаць, „сабраць” значыць — знайсьці тое, што існуе.

У асноўным, аднак, аповесьць Васіля Быкава „Мёртвым не баліць” (пра якую аўтар аднойчы сказаў, што гэта найбольш аўтабіяграфічная з усіх яго аповесьцяў) захавала свой арыгінальны патас, сваю асуджальную вайстрыню, шчырасьць і перакананасьць.

Янка Запруднік

МОЎНЫЯ АЛІМПІЯДЫ

Ад 1978 г. ў Беларускай ССР праводзіцца штагоду рэспубліканскі конкурс школьнікаў, мэта якога — палепшыць валоданьне беларускай і расейскай мовамі. Конкурсы гэтыя, каб надаць ім большае вагі, завуцца алімпіядамі. Алімпіяды чаргуюцца: раз праводзіцца алімпіяда зь беларускае мовы, другі раз — з расейскае. Беларускія алімпіяды адбыліся ў 1980, 1982 і 1984 гадох.

У нас няма дадзеных пра лік удзельнікаў у алімпіядзе 1980 году. Але маем пра дзьве наступныя. Вось-жа ў 1982 г. ў беларускай алімпіядзе ўзяло ўдзел **175258** вучняў (як падала Дзіяна Чаркасава ў артыкуле „Магутнае слова, ты, роднае слова!” ў газэце „Голас Радзімы” за 22.IV.82). У алімпіядзе сёлетняга году ўзяло ўдзел **163565** школьнікаў (як падалі ў артыкуле пад заг. „І словам родным адгукнецца” Прыймакоў і Лаўрэль у „Настаўніцкай Газэце” за 25.IV.84).

Значыцца, сёлета лік удзельнікаў у беларускай алімпіядзе паменшаў супраць 1982 г. на 11693 вучні. Цікава, што на гэты спад ліку ўдзельнікаў Прыймакоў і Лаўрэль увагі не зьвярнулі. Яны адзначылі адно якасныя зрухі ў бок палепшаньня, „Аналіз сачыненьняў і вусных выказваньняў удзельнікаў алімпіяды, — пісалі яны, — паказвае, што культура зьвязнай мовы школьнікаў у параўнаньні з папярэднімі алімпіядамі павысілася”.

Прыймакоў і Лаўрэль, працаўнікі Міністэрства асьветы БССР, паказалі таксама ў сваім артыкуле на шляхі да палепшаньня: „Кіраўніком школаў, супрацоўнікам райана і яго мэтадычнай службе, — раілі яны, — трэба зьвярнуць пільную ўвагу на той факт, што ў школах рэспублікі мала гурткоў мовы”.

ДАПАМОГА МУЗЭЮ

У Мэльбурне (Аўстрталія) на нарадзе, праведзенай зь ініцыятывы сяброў Рады БНР, было пастаноўлена падтрымаць заклік аб дапамозе грашыма арганізованаму цяпер Беларускаму Музэю ў Гайнаўцы на Беласточчыне.

На нарадзе было таксама зазначана, што Аўстралійскі Сэктар Рады БНР, як і шмат якія сябры беларускіх арганізацыяў у Аўстраліі, не біруць на сябе адказнасьці за два нумары інфармацыйнага бюлетэню, выдадзенага выканальным камітэтам Фэдэрацыйнае Рады Беларускіх Арганізацыяў Аўстраліі.

М.Н.

АЎТАМАБІЛЬНЫЯ ВЫПАДКІ

„Толькі ў мінулым годзе ў Беларусі ў дарожна-транспартных здарэньнях загінула каля паўтары тысячы чалавек і амаль сем з паловай тысячаў атрымалі раненьні. Нескладаны арытмэтычны падлік паказвае, што ў сярэднім кожную гадзіну на тэрыторыі рэспублікі рэгіструецца дарожнае здарэньне, у якім адзін чалавек гіне або атрымлівае сур'ёзную траўму”. — **Зьвязда, 8. VI. 1984.**

НЕБЯСЬПЕЧНАЯ РОЛЯ

Актор Уладзімер Гасьцюхін, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамолу й Дзяржаўнай прэміі БССР, выконваў у фільме „Узыходжаньне” (паводля аповесьці Васіля Быкава „Сотнікаў”) ролю здрадніка Рыбака. У інтэрвію, якое Гасьцюхін даў газэце „Чырвоная зьмена” (17. IV. 1984), актор прызнаўся:

„— Многія трымаліся ў баку ад мяне пасьля Рыбака: раз так пераканаўча сыграў здрадніка, значыць, ‚штосьці такое ў цябе ёсьць’ ”.

ВОЛЬГА САХАРАВА

(Да 100-годзьдзя нараджэньня)

Сёлета 15 чырвеня споўнілася сто гадоў ад нараджэньня беларускае культурнае дзяячкі й пісьменьніцы Вольгі Сахаравай.

Пра В. Сахараву, жонку беларускага этнографа й фальклярыста Сяргея Сахарава, у савецкіх выданьнях нічога не напісана. Прыкладам, у Беларускай Савецкай Энцыклапэдыі, у даведцы пра Сяргея Сахарава, пра Вольгу Сахараву нат і ня згадваецца, хоць яна заслугоўвала на асобную даведку, побач з мужам.

Выдаваная ў Менску за часамі нямецкае акупацыі „Беларуская Газэта”, у нумары за 4.IV.1943 г., зьмясьціла артыкул К. Езавітава, прысьвечаны Вользе Сахаравай.

Нарадзілася будучая пісьменьніца ў 1884 г. у вёсцы Казаноўцы на Лепельшчыне. Беларускі вясковы быт з усімі ягонымі звычаямі й забабонамі, народнай мовай, пакінуў на дзяўчыне моцны сьлед, якога пасьля ня здолела зацерці й Полацкая дзяржаўная гімназія, пры якой вучніца жыла аж да сканчэньня яе ў 1901 годзе.

Па сканчэньні гімназіі В. Сахарава паехала ў гор. Люцын (цяпер Лудза ў Латвійскай ССР), дзе чатыры гады працавала настаўніцай у прыходзкай школе для дзяўчат.

Ад 1917 г. Вольга Сахарава пачала займацца літаратурай — пісаць невялічкія дзіцячыя інсцэніроўкі для свайго прыватнага дзіцячага саду, які яна арганізавала ў Люцыне. З часам перайшла да пісаньня п'есаў для вучнёўскіх спэктакляў, а таксама вершаў, якія друкаваліся, пачынаючы ад 1926 г., у рыскай беларускай газэце „Голас Беларуса”, у зборніку „Першы крок”, у часапісе „Школьная праца” ды ў іншых беларускіх газэтах і часапісах, што выдаваліся ў Латвіі.

Зь вялікаю ахвотаю дапамагала Вольга Сахарава свайму мужу Сяргею ў зьбіраньні народнае творчасьці сярод латвійскіх Беларусаў.

З напісаных ёю п'есаў надрукаваныя тымчасам толькі дзьве: „На Полацкім Замчышчы” і „Птушка на волі”. Гэтыя п'есы ставіліся шмат разоў на Віленшчыне, у Дзьвінску ды па беларускіх школах на вёсках. Ненадрукаванымі засталіся яшчэ чатыры п'есы, якія таксама ў розных часох ставіліся ў Дзьвінскай гімназіі. Гэта — „Маладыя пабегі”, „Ліст да прэзыдэнта”, „Аксюткіна ёлка” й „Беларускае вясельле”.

З артыкулу К. Езавітава пра жыцьцёвы шлях Вольгі Сахаравай, а таксама з артыкулу ў газэце „Голас Радзімы” (23.X.1980), які быў прысьвечаны Сяргею Сахараву з нагоды 100-годзьдзя ягонага нараджэньня, відаць, што Сахаравы пакінулі багатую спадчыну, якая вартая ўвагі нашчадкаў.

А.В.

ДАПАМОГА БЕЛАРУСАМ БЕЛАСТОЧЧЫНЫ

Ад сакавіка 1982 да 15 ліпеня 1984 г. было сабрана ад грамадзтва 507 даляраў. Выслана 18 пачак з вопраткай, абуткам, мылам, шчоткамі й пастай да зубоў, гарбатай, кавай і мяснымі прадуктамі коштам зь перасылкай на $474.35. У фондзе засталося $88.48.

Асаблівая падзяка за ахвярнасьць грашыма й вопраткай належыцца спадарству Б. і Л. Рагулям, за клопаты, зьвязаныя з высылкай пачак, ды за ахвяраваныя імі й сабраныя ад іншых людзей рэчы — спадарству В. і М. Пашкевічам. за збор грошай на падпісныя лісты — спадарыням О. Грыцук, І. Сурвіла й Л. Рагуля.

Зьвяртаемся да грамадзтва з просьбай аб ахвярах. Чэкі просім выпісваць на "Byelorussian Charity Fund" і кіраваць на адрас:

Dr. Raisa Zuk-Hryskevic
54 Mary St.,
Barrie, Ontario L4N 1T1
Canada

Усім ахвярадаўцам шчыра дзякуем!

Яшчэ ў 4-ым стагодзьдзі адзін сьвяты сказаў: „Вопратка, якая вісіць у вашай шафе й вы яе ня носіце — гэта вопратка голых; абутак, які стаіць і вы яго ня носіце — гэта абутак босых...”

Раіса Жук-Грышкевіч,
адміністратар

„УСЯКАЯ ЎСЯЧЫНА”

Новая кніга Кастуся Акулы

У выдавецтве „Пагоня” ў Тарсньце (Канада) выйшла новая кніга (140 б.) пісьменьніка й журналіста Кастуся Акулы. У кнізе, як сказана ў прадмове, „чытач знойдзе такое, як 'Запіскі Яхіма Крайняга', п'есу 'Тараканы ў саладусе' й некаторыя вершы, што раней зьмяшчаліся ў беларускіх эміграцыйных газэтах”. Ёсьць у зборніку таксама вершы, напісаныя й апублікаваныя яшчэ на Бацькаўшчыне. Асобны разьдзел прысьвечаны аўтабіяграфічным матар'ялам аўтара, зьмешчаны тры фатаздымкі. Разьдзел „Людзі й людзі” можна было-б назваць „Хто будуе, а хто руйнуе...”. У ім аўтар піша пра людзей, што знайшліся на вярхох Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы.

У кнізе зьмешчаныя таксама матар'ялы пра антыбальшавіцкую дэманстрацыю на Экспо-67 у Манрэалі ў Канадзе. Разьдзел „Дзе жыве Беларусь” складаецца із згадак пра нашых заслужаных людзей на эміграцыі.

Цана кнігі: у Канадзе й ЗША — 15 дал., у Аўстраліі — 10 дал., у Ангельшчыне — 5 фунтаў.

Замоўленьні слаць аўтару на ніжэй паданы адрас і чэкі выпісваць на яго:

K. Akula
57 Riverdale Ave.
Toronto, Ontario M4K 1C2
Canada

ЯГАЙЛА

(На 550-я ўгодкі сьмерці)

(Працяг, пачатак гл. у № 320)

Другім канкурэнтам Ягайлы быў ягоны дзядзька Кейстут Гедымінавіч — князь Трокаў, Гародні, Падляшша й Жмудзі. Да адкрытага выступу Кейстута, фактычна, спрычыніўся сам Ягайла. Рыхтуючыся ў саюзе з Мамаем да расправы з Маскоўскім княствам (Кулікоўская бітва), у лютым і ў травені 1380 г. Ягайла падпісаў часовае замірэньне зь Лівонскім ордэнам мечаносцаў і Прускім ордэнам крыжакоў. Тут Ягайла, аднак, зьмушаны быў зрабіць саступкі, і з гэтага замірэньня менавіта выключаліся землі Кейстута, асабліва Жмудзь, за якую Кейстут ваяваў з прускім Тэўтонскім ордэнам.

Ягайла, як ведама, быццам „спазьніўся” з сваім войскам, каб узяць удзел у Кулікоўскай бітве 1380 году на баку хана Залатой Арды Мамая. Але такое „спазьненьне” магло тлумачыцца агляднай на Кейстута, а таксама тым, што на баку маскоўскага князя ў гэтай Кулікоўскай бітве палкаводцамі былі Ягайлавы старэйшыя браты: князі Андрэй Полацкі й Дзімітры Бранскі ды яшчэ падольскі князь Дзімітры Карыятовіч, унук Гедыміна.

Як-бы там ні было, але пра зьмест замірэньня Ягайлы зь Лівонскім і Прускім ордэнамі Кейстут даведаўся ўлетку 1381 г. і даведаўся непасрэдна ад прускіх крыжакоў. Кейстут разам з сваім сынам Вітаўтам пачаў дзейнічаць і нечакана для Ягайлы здабыў Вільню. Ягайла быў зьмушаны адмовіцца ад вялікакняжай улады і атрымаў свае ранейшыя ўдзелы Віцебск і Крэва.

Стаўшыся вялікім князем, Кейстут паспрыяў, што з Масквы ў Полацк і Бранск вярнуліся ягоныя пляменьнікі князі Андрэй і Дзімітры Альгердавічы. У Ноўгарад-Северскай зямлі заставаўся княжыць і Дзімітры-Карыбут, маладзейшы брат Ягайлы.

Але, пэўна, і Ягайла не сядзеў, склаўшы рукі. Ён працягваў падтрымліваць кантакты і з ханам Залатой Арды Тахтамышам, і зь нямецкімі ордэнамі. І калі ўлетку 1382 г. Кейстут зарганізаваў экспэдыцыю ў Ноўгарад-Северскую зямлю, дзе быў узбунтаваўся гэты Дзімітры-Карыбут, Ягайла скарыстаў адсутнасьць Кейстута і з дапамогай віленскае нямецкае калёніі захапіў Вільню. У далейшым змаганьні за вялікакняжую ўладу Ягайла меў вялікую ваенную падтрымку прускага Тэўтонскага ордэну, таму Кейстут згадзіўся палагодзіць спрэчкі мірным шляхам. Кейстут аднак трапіў у Крэўскі замак, дзе быў і задушаны, а Вітаўт пасьля ўцёкаў з гэтага замку апынуўся ў Прусіі.

Цяжка сказаць, наколькі Ягайла мог удзельнічаць у гэтым задушэньні вялікага князя Кейстута. Бо Ягайла меў яшчэ й брата Івана-Скіргайлу, які не вельмі разьбіраўся ў мэтадах змаганьня з праціўнікамі і якога пазьней заправіў атруціць вялікі князь Вітаўт.

За ваенную дапамогу нямецкіх ордэнаў Ягайлу давялося шмат заплаціць. Паводля новага пагадненьня з гэтымі ордэнамі, падпісанага ў кастрычніку 1382 г. на востраве Дубісы, Ягайла зьмушаны быў не толькі зрачыся паморскай Жмудзі, але і ўзалежніць сваю вонкавую палітыку і ваенныя дзеяньні ад палітыкі і ваенных плянаў Прускага ордэну крыжакоў і Лівонскага ордэну мечаносцаў. Праўда, па нейкім часе Ягайла адкінуў гэтае Дубіскае пагадненьне, і ў жніўні 1383 г. разгарэлася новая вайна, асабліва з прускім Тэўтонскім ордэнам.

Але цяпер прускія крыжакі мелі ў сваіх руках новы козыр — князя Вітаўта. За абяцанкі вялікакняжай улады ў студзені 1384 г. Вітаўт згадзіўся ўступіць Тэўтонскаму ордэну Жмудзь. Крыху пазьней Вітаўту было накінутае яшчэ адно пагадненьне, паводля якога Прускі ордэн крыжакоў забясьпечваў за сабой правы на далучэньне і іншых земляў Вялікага Княства Літоўскага, а Вітаўту пакідалася магчымасьць ў асобе вялікага князя стацца васалам-леньнікам гэтага ордэну.

Гэта, выглядае, спрычынілася да таго, што ўлетку 1384 г. Вітаўт паразумеўся зь вялікім князем Ягайлам і перайшоў на ягоны бок. Ягайла, у сваю чаргу, згадзіўся вярнуць Вітаўту спадчыну ягонага бацькі Кейстута, праўда, бяз Жмудзі. І трэба сказаць, што вось гэткія дачыненьні зь нямецкімі ордэнамі, зьмушаныя тэрытарыяльныя й палітычныя саступкі ім, як, дарэчы, і ўзьнікае тады змаганьне за вялікакняжую ўладу, былі добрай палітычнай лекцыяй і палітычным выпрабаваньнем і для Вітаўта, і, асабліва, для Ягайлы. Таму-ж у тым цяжкім 1384 годзе Ягайла быў падпісаў пагадненьне з Маскоўскім княствам, і быў нават практ жаніцьбы Ягайлы з дачкой маскоўскага вялікага князя Дзімітрыя Данскога.

Інакш кажучы, вось такая палітычная лекцыя й выпрабаваньне адкрывалі шлях Крэўскай вуніі, бо й Польшча тады, асабліва па сьмерці ў 1382 г. супольнага вэнгерскага й польскага караля Людовіка Анжуйскага, разьдзіралася нутраным змаганьнем і яшчэ больш наклікала на сябе небясьпеку з боку прускага Тэўтонскага ордэну.

Ёсьць некаторыя зьвесткі, што патаемнае пасольства Польшчы наведала Вільню ў кастрычніку 1384 г., і яно, выглядае, было накіраванае сюды, каб запрапанаваць Ягайлу польскую карону. Якраз 15-га кастрычніка ў Кракаве адбылася каранацыя Ядвігі, а пацьверджаньне таго, што гэтае пасольства тычылася вось такой прапановы, знаходзім яшчэ ў факце, што ў сьнежні 1384 г. ў Вільню пасылаўся таксама мазавецкі князь Зэмавіт IV, каб тут загадзя скласьці Ягайлу сваю прысягу на вернасьць. Зэмавіт быў моцным прэтэндэнтам на польскую карону і атрымаўшы рукі Ядвігі, але зьмушаны быў адмовіцца ад гэтага прэтэндэнцтва пад збройным ціскам магнатаў Малой Польшчы. Пасьля, у студзені 1385 г., пасольства Ягайлы, узначаленае ягоным братам Іванам-Скіргайлам, наведалася ў Вэнгрыю і Кракаў. У выніку гэтых пасольстваў у жніўні 1385 г. ў Крэўскім замку Ягайла са сваімі маладзейшымі братамі і Вітаўтам Кейстутавічам падпісаў гэтак званыя „Умовы” свайго шлюбу з каралевай Ядвігай і пэрсанальнай вуніі Вялікага Княства Літоўскага з Польшчай. Юрыдычна Крэўская вунія была афармленая на пачатку лютага 1386 г. на супольным зьезьдзе ў Любліне.

(Працяг у наступным нумары)

П. Залужны

З ЖЫЦЬЦЯ Ў АЎСТРАЛІІ

ПАРАФІЯЛЬНАЕ СЬВЯТА Ў АДЭЛЯЙДЗЕ

Пятрапаўлаўская царква ў Адэляйдзе адзначыла 15-га ліпеня сёлета сьвята сваіх патронаў Пятра й Паўла, а разам з тым і 20-годзьдзе пасьвячэньня нашай сьвятыні. На гэтую ўрачыстасьць былі запрошаныя й прыбылі госьці з Мэльбурну, з мэльбурнскага прыходу БАПЦ Сьв. Віленскіх Мучанікаў, а таксама госьці з украінскіх парафіяў у Адэляйдзе. На сьвяткаваньне прыехаў Мітртаф. Прат. а. Аляксандар Кулакоўскі зь сям'ёй ды іншыя асобы з Мэльбурну. Прысутнасьсь а. Аляксандра на сьвяткаваньні прыдала сьвяту больш урачыстасьці. Царква была перапоўненая вернікамі. Сьв. Літургію адправіў а. Яўгень Сітнік у суслужэньні з а. Аляксандрам. Надзвычайна прыгожа сьпяваў павялічаны хор. Айцец Аляксандар Жылінскі ня змог прысутнічаць на Літургіі, але быў на малебне ды, гэтаксама як і Мітр. Прат. А. Кулакоўскі, вітаў усіх беларускіх вернікаў са сьвятам. Багаслужба скончылася рэлігійным гімнам „Магутны Божа".

На супольным абедзе вітаў удзельнікаў сьвяткаваньня старшыня парафіяльнае рады сп. К. Станкевіч, коратка расказаў 20-гадовую гісторыю царквы, адзначыў вялікую заслугу Архіепіскапа БАПЦ Мікалая, ягоны прыезд у Адэляйду. Была ўшанаваная памяць сяброў парафіі, што на працягу 20-годзьдзя адыйшлі ў вечнасьць. Абед прайшоў у прыемнай атмасфэры.

Парафіяльная рада шчыра дзякуе Мітр. Прат. а. Аляксандру Кулакоўскаму й гасьцём з Мэльбурну за іхную дабрадзейнасьць, а таксама дзякуе ўсім парафіянам за актыўны ўдзел у рыхтаваньні й правядзеньні сьвята.

Янка Яр

КУПАЛЬСКАЯ ЎРАЧЫСТАСЬЦЬ

У сыботу 30.VI.1984 г. Аб'еднаньне Беларусаў у Заходняй Аўстраліі адзначыла ў „Беларускай Хатцы" старавечны беларускі абрад Купальля і аднача сна ўшанавала нашага слаўнага Песьняра-паэта, які тварыў пад псэўданімам Купала. Была праслуханая з кружэлкі песьня „Я ад вас далёка" (на словы Купалы) і прачытаны гэты-ж, Купалаў верш, у якім паэт кажа, што калі ён памрэ, дык цень ягоны „на крыж абапрэцца і ў той бок глядзеці будзе век нязводна, дзе ляжаць загоны Беларусі роднай". Нажаль, Купалаў цень ня мае на што абаперціся, бо камуністы не дазволілі паставіць крыжа на магіле Песьняра.

Старэйшыя сябры пры супольным пачастунку прыгадвалі, як, быўшы дзяцюкамі, сустракалі й праводзілі гэтую таямнічую й рамантычную, самую кароткую, але так даўгатрывалую ў нашых сэрцах і ў нашай памяці Купальскую Ноч.

А. Мароз

ПАРАФІЯЛЬНЫ ПІКНІК

15 ліпеня сёлета парафія Жыровіцкае Божае Маці ў Кліўленьдзе ладзіла гадавы пікнік на грамадзкім цэнтры „Полацак". А 11-й гадзіне раніцы была адпраўлена служба (абедніца) настаяцелям а. Страпком на палянцы ў лесе Полацку, на якую сабралася шмат вернікаў. Надвор'е было добрае. Адразу пасьля службы пачаўся пікнік супольным абедам, прыгатаваным з шматлікіх смачных страваў. Па абедзе ўдзельнікі праводзілі весела час у розных гульнях, гутарках; моладзь — у спартовых змаганьнях, а царкоўны й сьвецкі хоры ў пробах-сьпеўках, рыхтуючыся да Сустрэчы Беларусаў Паўночнай Амэрыкі. Пікнік закончыўся позна ў вясёлым настроі й з добрымі вынікамі.

К.П.

УВАГА!

Асобы, якія дастаюць газэту „Беларус" ад сп. **Б. Даніловіча,** павінны перадаваць падпіску й ахвяры яму, выпісваючы чэкі на ягонае імя ды перасылаць на ягоны адрыс:

Mr. B. Danilovich
303 Howard Street
New Brunswick, N.J. 08901

Адміністрацыя „Беларуса"

40-Я ЎГОДКІ Б.К.А.

Беларусы Вікторыі (Аўстралія) адзначылі 15-га ліпеня сёлета 40-я ўгодкі Беларускае Краёвае Абароны й Другога Ўсебеларускага Кангрэсу. Акадэмію ў Беларускім Доме адкрыў старшыня Беларускага Цэнтральнага Камітэту ў Вікторыі сп. У. Сідлярэвіч, прывітаў прысутных, папрасіў ушанаваць памяць змагароў за свабоду Беларусі, што адыйшлі ў вечнасьць, прачытаў прывітаньні. Ён-жа прачытаў даклад на тэму дня. Урачыстая частка закончылася прасьпяваньнем беларускага нацыянальнага гімну.

У мастацкай частцы ўрачыстасьці мяшаны хор выканаў „Ідуць жаўнеры-Беларусы" й „Шкода, шкода мне краіны". Сп. П. Гуз прачытаў верш Р. Крушыны „Хто мы?" й „Сын жыве", а жаноцкі ансамбль выканаў „Колькі ў небе зор". Тады йзноў мяшаны хор — „Ой, Нёман" і „Зялёны дубочак". Імпрэза закончылася супольным пачастункам пры песьнях у застольлі й сяброўскіх гутарках.

Мікола Скабей

СЯРЭБРАНАЕ ВЯСЕЛЬЛЕ

30-га чырвеня сёлета Беларусы Вікторыі (Аўстралія) мелі нязвычайна прыемную нагоду вітаць заслужаных у беларускім грамадзтве спадарства Аўгена й Надзю Грушаў зь іхным сярэбраным вясельлем. Былі гэта й 25-я ўгодкі іхнае грамадзкае працы.

Спадарства Грушы добра ведамыя сябром Беларускага Цэнтральнага Камітэту ў Вікторыі як адданыя й ахвярныя грамадзкія працаўнікі. А таму на іхную ўрачыстасьць прыбыло ў Беларускі Дом больш за паўсотні асобаў. Удзельнікі банкету жадалі паважаным Юбілярам дачакацца здаровым ды жыцьцярадасным і залатога вясельля.

Варта адцеміць, што сп. Аўген Груша вельмі дбае пра чысьціню свае беларускае мовы, узяўшы, відаць, да сэрца перасьцярогу Багушэвіча — „Не пакідайце-ж мовы нашай беларускай, каб ня ўмерлі".

Бяседа прайшла пад беларускую музыку з касэтаў з танцамі ў вельмі вясёлай і цёплай атмасфэры.

Пры гэтай нагодзе сябры ўправы БЦК мелі магчымасьць абмяняцца думкамі аб Шостай Сустрэчы Беларусаў Аўстраліі ды іншых бягучых справах. Прыемнае — з карысным.

Удзельнік М.С.

ГАДАВЫ СХОД „ХАЎРУСУ"

У Парыжы ў нядзелю 8 ліпеня сёлета, пасьля багаслужбы (на Rue du Perche), адбыўся ў памешканьні Беларускае Каталіцкае Місіі (на Rue des Gravilliers) чарговы гадавы сход сяброў „Хаўрусу", аднае з найстарэйшых беларускіх арганізацыяў на эміграцыі. Новая ўправа была выбараная ў тым самым складзе: М. Наўмовіч — старшыня, Л. Шыманец — сакратар, А. Данільчык — скарбнік. У рэвізійную камісію ўвайшлі: сп.сп. В. Забаўскі, В. Бут-Гусаім і М. Хоміч.

На сходзе абмяркоўвалася пытаньне магчымае першае сутрэчы Беларусаў эўрапейскага кантынэнту ў 1985 г. ў Лёндане, а таксама справа адзначэньня 50-годзьдзя „Хаўрусу".

М.Н.

УЗМАЦНЕНЬНЕ АТЭІСТЫЧНАЕ ПРАПАГАНДЫ

Месячнік „Народная асьвета", орган Міністэрства асьветы БССР, у артыкуле „Шляхі фарміраваньня перакананых атэістаў" (№ 7, 1984, б. 41), нагадвае настаўнікам словы партыйнага лідэра Чарненкі, што пад уплывам рэлігіі яшчэ застаецца частка людзей і частка, проста скажам, не такая ўжо малая". Часапіс дае парады настаўнікам, як актывізаваць сярод жыхарства атэістычную прапаганду.

У „Весьцях" АН БССР (№ 3, 1984), у арт. „Ленін аб сувязі рэлігіі і нацыяналізму", выказаная перасьцярога, што „ў ідэялягічнай дывэрсіі супраць беларускага народу" выкарыстоўваюцца Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква і Беларуская Каталіцкая Царква, якія, піша часапіс, „кансалідуюцца з нацыяналістычнымі групоўкамі беларускага паходжаньня — Беларуска-Амэрыканскім Аб'яднаньнем, Аб'яднаньнем Беларусаў у Вялікабрытаніі (маюцца наўвеце БАЗА і ЗБВБ — рэд. „Б-са") і інш."

Мэмарыяльная дошка па сьв. пам. Станіславу Маку ў Брадфардзе (Ангельшчына). Нэкралёг гл. у „Беларусе" Но. № 312.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

„Беларускі Сьвет" № 16 (54) — 1984. 74 б. На вокладцы — партрэт праф. Ул. Сядуры-Глыбіннага, навукоўца й пісьменьніка. Зьмест: К. Старажоўскі — „Уладзімер Сядура-Глыбінны"; бібліяграфія працаў Ул. Сядуры-Глыбіннага замежнага пэрыяду; Міхась Белямук — „Смаленскі далучыўся"; Масей Сяднёў — тры вершы; Васіль Сініца — „Маё Мястэчка" (працяг успамінаў); Віктар Швед — верш; Арсень Ліс — „Прамаўляючы да сэрца" (нарыс пра Рыгора Шырму); Уладзімер Глыбінны — „Вялікія Дарогі" (працяг раману); Міхась Белямук — „У справе брашуры" (рэцэнзія на брашуру Л. Галяка „Паходжаньне літоўскіх князёў"); бібліяграфія новых выданьняў; гумар.

У нумары зьмешчаныя чатыры каляровыя распрацоўкі беларускага народнага арнамэнту Ч. Будзькі (для вышываньня).

З часапісам рассылаецца дадатак „Думкі й пагляды" (№ 6, 4 б.).

„Зважай" № 3(35), верасень 1984. 8 б. У нумары: перадавіца „Памажы, Божа!" (да Другой Сусьветнай Сустрэчы Беларускіх Вэтэранаў); працяг арт. др. В. Сянькевіча „У 190-я ўгодкі антымаскоўскага паўстаньня ў Беларусі"; заканчэньне арт. В. Сянькевіча „Беларуская Вайсковая Цэнтральная Рада"; хроніка, ілюстрацыі.

Мітрафорны Пратаярэй Павал Велікі. **Апостальскія Чытаньні ўва Ўсе Нядзелі Году і на Сьвяты.** Бяз даты. Друкарня Амэрыканска-Беларускага Рэлігійнага Цэнтру ў Саўт Рываэры, Н. Дж. (ЗША). 47 б.

Я Сьвятло Сьвету... (Сьвятыя Беларускага Народу). Да тысячагодзьдзя хрышчэньня Беларусаў у хрысьціянства. Выданьне Беларускага Праваслаўнага Жыровіцкага Брацтва на Чужыне, Нью Брансьвік,, Н. Дж., 1984. 54 б.

Што трэба зрабіць, каб стацца хрысьціянінам паводля Эвангельля? Бяз даты й месца выданьня. 11 б.

Майсей Гітлін. **Нацыянальная сьведамасьць Апостала Паўлы.** Таронта, выдавецтва „Добрая вестка", 1983. 12 б.

НАБЫВАЙЦЕ КНІГУ ПРА М. БАГДАНОВІЧА

Выйшла з друку аповесьць Уладзімера Глыбіннага пра Максіма Багдановіча — „Пад лебядзіным знакам".

У аповесьці, на аснове Багдановічавае творчасьці й біяграфічных фактаў, аўтар малюе жыцьцёвы й творчы шлях ды грамадзкае наваколье клясыка беларускае літаратуры.

Пашырыць кніжку пра Багдановіча ўзялося, у сувязі зь цяжкой хваробай аўтара, выдавецтва газэты „Беларус". З кожнага прададзенага экзэмпляру сп-ня Сядура ахвяравала 30% **на газэту.** Цана кнігі — 9 даляраў.

ПРА БЕЛАРУСЬ У ДАВЕДНІКУ

У сёлетнім 18-м выданьні „Амэрыканскае Энцыклапэдыі Згуртаваньняў" **(The Encyclopedia of Associations.** Gale Research Co., Book Tower, Detroit, Mich.), у якой пералічаюцца, апрача амэрыканскіх, і некаторыя арганізацыі Канады, названыя гэткія беларускія арганізацыі ў ЗША: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне, Беларуска-Амэрыканскае Жаночае Згуртаваньне, Арганізацыя Беларуска-Амэрыканскае Моладзі, Беларускі Кангрэсавы Камітэт, Фэдэрацыя Вольных Беларускіх Журналістаў, Беларускі Дапамаговы Камітэт, Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва, Беларускае Літаратурнае Згуртаваньне, Задзіночаньне Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў, Беларуска-Амэрыканскія Вэтэраны, Беларускі Вызвольны Фронт.

СЬВ. ✝ ПАМ.

ЯНКА ЧАРНЭЦКІ

Памёр 16 ліпеня 1984 г. на 90-м годзе жыцьця ў Чыкага ў Злучаных Штатах Амэрыкі, аб чым з глыбокім сумам паведамляюць

Жонка Аляксандра
Дочкі з мужамі:
Ванда й Міхась Махначы,
Ірэна і др. Пётра Гайдзелі,
сын др. Юрка й Грэта Чарнэцкія,
унучкі, унукі й праўнукі.

СЬВ. ✝ ПАМ.

АДАМ ШАРАЕВІЧ

Пасьля цяжкое й працяглае хваробы адыйшоў на вечны супакой 12 ліпеня 1984 г. ў Адэляйдзе ў Аўстраліі сьв. пам. Адам Шараевіч, пакінуўшы ў горы й смутку жонку Надзю, дочак Параску, Кацю, Моцю, Ніну, Ліду ды сына Міхася, зяцёў Аксэнта, Уладзіміра й Віктара, пятнаццаць унукаў і восем праўнукаў.

Нябожчык быў шчыры Беларус і аддаваў усе свае сілы справе пабудовы беларускае царквы й залі. Быў ці раз выбіраны ў склад пафіяльнае рады і даўгі час выбіраўся за царкоўнага старасту, на гэтай функцыі й адыйшоў у вечнасьць.

Нябожчык нарадзіўся 15 траўня 1904 г. ў вёсцы Пухавічы Жыткавіцкага раёну Палескае вобласьці. Пахаваны на могільніку Чэстэльгайм. Абрад паховінаў выканаў а. Яўгень. Вечная памяць, дарагі Адам. Хай будзе Табе пухам аўстралійская зямелька. Спачывай там, дзе праведнікі спачываюць.

Аб сьмерці сьв. пам. Адама Шараевіча з глыбокім сумам паведамляюць і выказваюць сваё спачуваньне жонцы, дзецям, унукам і праўнукам Нябожчыка Парафіяльная Рада й Беларускае Аб'еднаньне ў Адэляйдзе ў Паўдзённай Аўстраліі.

Я. Ролсан

СЬВ. ✝ ПАМ.

ВЕРА КАЧАН

(21. IX. 1891 — 13. IV. 1984)

Пасьля даўгое хваробы заснула навекі, у сваім доме, сярод родных і блізкіх, у Сыднэі ў Аўстраліі, маці сьв. пам. Аркадзя Качана.

Пахаваная на могільніку Руквуд і спачывае паміж мужам і сынам.

Пакінутыя ў смутку:

Нявестка Оля Качан,
унук др. Юра Качан з жонкай,
брат і братавая нявесткі
Мікола й Галя Сьвідэрскія.

ПАДЗЯКА

Гэтым шляхам выказваем шчырую падзяку ўсім, хто сваёй прысутнасьцяй на паховінах і паніхідах, а таксама прысланымі кветкамі аддаў апошнюю пашану дарагой Бабцы, сьв. пам. Веры Качан. Дзякуем усім прамоўцам над магілай і ўсім спадарыням, што дапамаглі на памінальным абедзе ў Беларускім Клюбе. Дзякуем за нэкралёгі сп. Кастусю Акулу й сп. Міхасю Лужынскаму ды ўсім прыяцелям і знаёмым за цёплыя спачуваньні ў нашым смутку.

Няхай Усявышні Вас усіх за гэта ўзнагародзіць.

Сям'я

АСЬВЕТЧАНЬНЕ

Парафіяльнае Рады парафіі БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронце

У сувязі з хвальшывымі весткамі, пашыранымі пра нашую парафію (гл., прыкладам, „Беларускі Голас" № 316, ліпень 1984 г.), гэтым заяўляем: Ані Максім Таўпека, ані Ніна Чорная, ні П. Шышко, ні Зьмітро Курыловіч не належаць да парафіі Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронце й ня маюць ніякага права выступаць ад ейнага імя. Тыя асобы, што бязь ведама Парафіяльнае Рады нашае парафіі прадстаўляюць сябе нашымі парафіянамі ці выкарыстоўваюць у сваіх мэтах адрыс Беларускага Рэлігійна-Грамадзкага Цэнтру (524 St. Clarens Ave.), сьцягваюць на сябе пагрозу пэрсанальнае адказнасьці за гэткую дзейнасьць у цывільным судзе.

Таронта, 12. VIII. 1984 г.

Парафіяльная Рада
парафіі Сьв. Кірылы Тураўскага ў Таронце:

Архіепіскап Мікалай,
Б. Кірка (старшыня), Мікола Ганько, Марыя Ганько, Ул. Целеш.

„П'ЯНСТВА Й АЛЬКАГАЛІЗМ ДЗЯЦЕЙ"

Менская „Настаўніцкая газэта", орган Міністэрства асьветы БССР, у нумары за 9. VI. 1984 г., у рубрыцы „На вашы пытаньні адказвае спэцыяліст", зьмясьціла кансультацыю А. Озер, загадчыцы мэтадычнага кабінэту рэспубліканскага Дому санітарнай асьветы Міністэрства аховы здароўя БССР. А. Озер піша:

„Па даных апошніх гадоў, якія атрыманыя пры апытаньні вучняў старэйшых клясаў сярэдніх школаў, алькагольныя напіткі спрабавалі 75% хлопчыкаў і 40% дзяўчынак восьмых клясаў. У дзявятых клясах з алькаголем былі знаёмыя ўжо 80% хлопчыкаў і 60% дзяўчынак, у дзясятых клясах — 95% юнакоў і 90% дзыўчынак.

„У п'янстве і алькагалізьме дзяцей вінаватыя, як правіла, дарослыя. Вядомы савецкі пэдыятр І. Е. Янушэўскі, аналізуючы прычыны, пад уплывам якіх дзеці й падлеткі прывучаюцца да сьпіртнога, прыйшоў да такіх вывадаў: прывучылі бацькі — 39%, бралі прыклад з дарослых — 33%, прывучылі старэйшыя таварышы 25%, прычыны не ўстаноўленыя — 3%. Так, 82% з 900 апытаных навучэнцаў аднаго з прафэсіянальна-тэхнічных вучылішчаў першы кілішак сьпіртнога (піва, віна, гарэлкі, самагону) спрабавалі ў дзяцінстве або юнацтве ў часе сямейных сьвятаў, а затым пачалі самі ўжываць алькаголь. Ня ведаючь аб недапушчальнасьці ўжываньня дзецьмі сьпіртных напіткаў 56% дарослага насельніцтва. Вучні, якім дазваляюць ужываць сьпіртное разам з дарослымі ў сям'і, у 9 разоў часьцей выпівалі ў кампаніі сяброў, чым іх равесьнікі, якія дома ня п'юць".

ФІНАНСАВАЯ СПРАВАЗДАЧА

Фінансавая справаздача Выдавецкагкага Фонду „Беларуса" за бягучы пэрыяд будзе зьмешчаная ў наступным верасьнёўскім нумары газэты.

BIEŁARUS

Monthly. Published by the Byelorussian-American Association, Inc., P. O. Box 178, Jamaica, N. Y. 11432. Price per copy: $1.25, subscription $12.00 per year.

THE "ATTABOY" OF THE YEAR AWARD GOES TO S. PAUL ZUMBAKIS

Why would the U.S. Justice Department's Office of Special Investigations continue to cavil con mucho gusto at the thought that it is being seduced by the Kremlin? Having already displayed a certain finesse for seducing Western peace movements, "Ivan" could only rejoice at the prospect of tampering with American justice — a prospect arising in January of 1980 when OSI Director Walter Rockler flew to Moscow and engaged Roman Rudenko on the use of Soviet evidence in OSI litigation. Mr. Rudenko, by way of preface, is a Soviet procurator of the Ivan Grozny school. As Procurator General of the Soviet Union, he compiled a record of violence surpassed by few of mother Russia's celebrated monsters.

S. Paul Zumbakis is a Lithuanian lawyer from Chicago. He is to Neal Sher, OSI's current director, what hemorrhoids are to the afflicted; he makes it difficult for Mr. Sher to sit on what is at bottom a position of remarkable political illiteracy. On March 28, 1984, Mr. Zumbakis hand-delivered to each member of the U.S. House and Senate a lengthy brief documenting Soviet forgery of war-crimes evidence against naturalized Americans. The brief, captioned "Exhibits Documenting the U.S. Department of Justice's Office of Special Investigations Cooperation with Soviet KGB/Procurators," includes the sworn statements of defectors such us Frederick Neznansky, an ex-Soviet procurator of fifteen years. Mr. Neznansky testified that the KGB prepares all war-crimes cases and that KGB agents often pose as civilians to give testimonial evidence. (Currently, OSI videotapes testimonial evidence in the U.S.S.R. and then introduces it in U.S. courts. The Soviets don't allow witnesses to come to the U.S. for fear they might defect, or worse yet, tell the truth).

Another defector, Imants Lesinskis, spent twenty-three years working for the Latvian KGB. By his "own direct knowledge" Mr. Lesinskis states that Soviet evidence is forged in order to persuade "naive Westerners" (Like John Loftus? Like John Loftus) that war criminals are in their midst. "Any influential Latvian who had ever been conscripted into, say, the local police during the war, would be depicted as involved in the massacre of civilians and of torture. KGB journalists would write news reports to this effect." Mr. Lesinskis himself had composed such reports, often replete with fraudulent photographs and documents, for the Latvian paper **Dzimtenes Balss** (Motherland's Voice).

On May 21, 1984 representatives of the Byelorussian-American Anti-Defamation Coalition (BAADC) gathered with some seventy other Lithuanians, Estonians, Latvians and Ukrainians in Washington, D.C. for a long day of Congressional lobbying. Americans for Due Process, the Philadelphia based umbrella group for organizations such as BAADC coordinated the day-long effort which focused primarily on eliciting Congressional reaction to the Zumbakis brief. A BAADC representative called on Senators Daniel Moynihan (D) and Alfonse D'Amato (R) and Congressman Bill Green (R), all of New York.

While Congressional reaction to the Zumbakis brief will be forthcoming, American and Canadian journalists have already begun to direct their attention to OSI's relationship with Moscow. Most recently, a piece entitled "Footsie with KGB" by Peter Worthington appeared in the June 5, 1984 issue of the Toronto Sun. The Philadelphia Enquirer of May 29, 1983 featured a commentary by Warren Rogers entitled "KGB is getting use out of Nazi-hunting." And well-known conservative columnist, Patrick Buchanan, addressed two of his nationally syndicated columns, "Demjanjuk case 'tainted' by KGB?" and "KGB informants 'find' Nazis who never were" (December 2, 1983 and September 19, 1983) to a string of OSI cases "where Justice was provided with KGB fabrications and forgeries, to destroy staunch anti-Communist emigres from Eastern Europe by smearing them as war criminals."

Bielarus' readership is asked to write, preferably call, their legislators and elicit from them a position on the Zumbakis brief. Contributions to BAADC are badly needed and can be sent c/o Bielarus.

Reprints of the above articles can be had by writing Bielarus.

CONGRATULATIONS TO GEORGE ANDRUSYSHYN!

The staff of **Bielarus** extends their warmest congratulations to Mr. George (Jurčyk) Andrusyshyn on his admission to the New York Bar and wish him all the best in his law practice.

LAPTSI WORKSHOP

From left to right: Nick Bachar, Uladzimier Rusak, Lydia Daniluk, and Halina Bachar

Oy, Lavonikhu Lavon palubiu, Lavonisie paru laptsiau zrabiu (sung to the well known melody). For those of you who aren't familiar with laptsi, they are the leather woven slippers that were worn by your ancestors. On August 11, 1984 members of the Vasilok Dance Group were instructed in laptsi craftsmanship by Mr. Uladzimier Rusak. Mr. Rusak demonstrated the measuring, cutting, sewing, and tooling of the laptsi. What started as a piece of leather at the beginning of the class, finished as a pair of laptsi that will proudly be worn by each dancer at their future performances.

I'M BYELORUSSIAN AND PROUD

The Byelorussian-American Youth Organization has sponsored and is currently selling their 1984 T-shirts. They are available in standard sizes and come in pink, light blue and royal blue. The decal features a couple participating in our favorite pastime, dancing of course, with the slogan 'Bielarus'. The T-shirts are priced at an economical $7 and orders can be placed to BAYO at P.O. Box 1123 New Brunswick, New Jersey 08903.

YOUTH WEEKEND AT BEL-AIR MIENSK

Grace Trieller
Miss Bel-Air Miensk 1984

July 21, 1984 was celebrated by our youth at Bel-Air Miensk in accordance with Youth Day. The Vasilok Dance Group performed at the zabava and helped to get the audience into a dancing mood. Fancy footwork was easy to the inspiring music of Mr. Rudzinski and his band. The dance group was pleased that one of their own Vasilki was picked as Miss Bel-Air Miensk 1984. This honor went to Miss Gracie Trieller who is the artistic designer of this year's BAYO T-shirt (see photo).

TWENTIETH ANNUAL SPORTS MEET

Our Byelorussian youth participated in the twentieth annual sports meet at the resort Bel-Air Miensk during the weekend of July 28, 1984. The sports events were a success and were enjoyed by youth of all ages. Following is a notice of the events and respectively their first and second place winners.

Girls broad jump: 13 & under — Larissa Scors, Katherine Kaval; girls 14 & over: Pamela Kaval, Chris De Rosa.

Boys broad jump: 14 & under — George Sosnowski, Derrick Kaval; boys over 14 — Alex Nestor, Andrew Sosnowski.

Girls high jump: 13 & under — Larissa Scors, Paula Kaval; girls 14 & over — Pamela Kaval, Christine De Rosa.

Boys high jump: 13 & under — George Sosnowski, George Herman; boys 14 & over — Alex Nestor, Andrew Sosnowski.

Another sports event that took place was the swimming races down by the half newly painted pool. The first and second place winners were: girls 12 & under — Tracie Mochnacz, Julie Goryn; girls 13 & over — Pamela Kaval, Larissa Scors; boys 13 & under — George Sosnowski, George Herman; boys 14 & over — Andrew Sosnowski, Alex Nestor.

Another field event was the shot put. This male dominated event had two age categories. For boys 12 to 14, first place went to Thomas Bibla and second place was taken by George Sosnowski The other category consisted of males 15 and over, with first place taken by Ziggy Goryn and second by Alex Nestor.

The main event of sports weekend, as known by all, is the volleyball tournament. Men's first place was won by Nioman, the South River team, consisting of: Alherd Kazura (captain), George Artishenko, Bob Cupryk, Steve Mochnach, Don Knezik, Tony Catanese, and Bob Mochnach. Second place went to the New York team, consisting of: Alex Baranovsky (captain), Serge Baranovsky, Peter Zacharkievich, Tony Kaltunovich, Mitch Widmer, and Joe Widmer. Honorable mention should go to the men's Vasilok team who braved the volleyball court and earned every one of the maximum five points per game they got. Guys, you are hereby put on notice that every Friday after dance practice you will be subjected to volleyball practice. Next year — six points!

The girls' Vasilok team extends a special thanks to the young men who volunteered to serve as their opponents. It was a tough battle, but the best men won. Thank you, Mr. Artishenko, we couldn't have done it without you. The day's activities were culminated at the dance where the trophies were awarded and where Pamela Kaval began her reign as Miss Sports.

Vera Zaprudnik

BOOK SHELF

The Images Swarm Free. A Bi-Lingual Selection of Poetry by Maksim Bahdanovič, Aleś Harun and Źmitrok Biadula. The Anglo-Byelorussian Society, London, 1982.

This anthology of Byelorussian poetry, which was translated by Vera Rich, known for her earlier work, **Like Water, Like Fire**, was edited by Arnold McMillin, Bowes Professor of Russian in the University of Liverpool. Professor McMillin, in the introduction eloquently describes the contribution to Byelorussian literature made by the three poets.

"Even in translation, the poetry of Bahdanovič, Harun, and Biadula may be readily perceived as individually distinct in both theme and form, but the three poets none the less share a number of biographical, thematic, and, to a far less extent, formal characteristics. Each was obsessed with the culture and socio-political state of Byelorussia, past, present, and future, despite being distanced from it either culturally or physically... The distancing effect of these circumstances is felt not in any remoteness or spiritual detachment, but, perhaps, in a more clear-eyed view of Byelorussia's hopes and fears at this vital and turbulent time. The uncompromising patriotism of Bahdanovič's **Pahonia** and Biadula's **Prysiaha (Oath of Allegiance)** is as stirring as anything in Kupała or Kołas, but there is also a less monotonously self-pitying note to be heard in their work than in the majority of socially oriented **Naša niva** verse, and far greater thematic variety. In quite different ways each contributed to Byelorussian literature's accelerated growth in sophistication, building up in particular a finely varied corpus of nature lyrics (here Kupała also played an important role) that broke the basis for the later development of lyric poetry in Western and Soviet Byelorussia."

Miniatures by Sakrat Janovič. The Anglo-Byelorussian Society, London, 1984.

Miniatures is an anthology of "miniature prose essay," so described by the editor and translator Shirin Akiner. Following are selected excerpts from Akiner's introduction to Janovič's work. Sakrat Janovič is one of the most prominent authors living in Poland and writing in Byelorussian.

"These short sketches, often no more than 150 words in length, have the economy of style and evocative power of poetry... Janovič's language has a chiselled, hard-edged quality that comes from the discipline of frequent prunings and refinings... The very care with which he writes makes it difficult to translate his work effectively; he gives it a distinct rhythm and cadence that cannot always be reproduced successfully. His adroit use of idiom is also a stumbling block for the translator, for while it enlivens the original with its vivid immediacy, transferred to another medium it can sound over precocious. To enjoy Janovič's work fully, it is essential to read it as it was conceived, in Byelorussian."

Janovič's topics concentrate on Byelorussian people and their countryside. The collection offers the prose essays in their original Byelorussian form and in their English counterpart for those of us who cannot read our native language.

Fundamental Byelorussian by Valentyna Pashkievich. 2 vols. Byelorussian-Canadian Coordinating Committee, Toronto, Ont., vol. 1,1974, vol. 2, 1978.

Here is your chance to learn the Byelorussian language so you can experience the jewels of Byelorussian poets in their original form. **Fundamental Byelorussian** is published in two volumes. As described by Mrs. Pashkievich, "the text is structured to present a short but complete course on Byelorussian phonetics (rules of pronunciation and spelling), and morphology (rules of inflection and word formation)." Each chapter contains a reading text, a section on grammar, and exercises for written and oral work

Both volumes contain over 200 pages of Byelorussian-English and English-Byelorussian glossaries.

Get educated and share in the treasures of your ancestors!

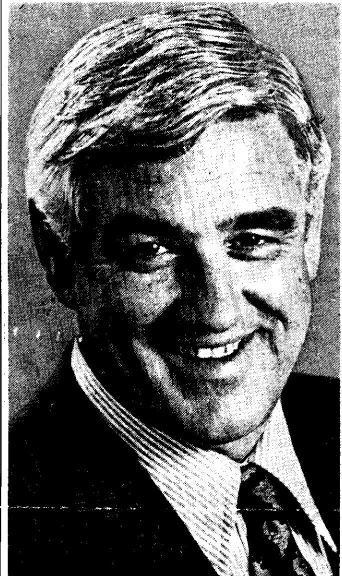
"A JOYOUS FELLING"

When President Reagan, at the beginning of June this year, walked the streets of his ancestral village Ballyporeen in Ireland, he felt elated and happy. "And now," Mr. Reagan told the exuberant crowd of 3,000, "thanks to you and the efforts of good people who have dug into the history of a poor immigrant family, I know at last whence I came. And this has given my soul a new contentment. And it is a joyous feeling. It is like coming home after a long journey."

President Reagan spoke for many Americans whose roots go back into the rich cultural soil and spiritual world of the Old Country. He spoke for you, too, young reader of **Bielarus**. Discover your own heritage by reading the informative pages that come to you every month in your national newspaper, **Bielarus**. Find your soul "a new contentment" and "a joyous feeling."

AN EFFECTIVE PROTEST

When he arrived in New York from Sydney, NSW, Australia, John Hawienczyk , a naturalized Australian, was proud to display his passport, in which an important correction had been made thanks to a helpful member of Australia's Parliament.

Hon. Don Dobie, M.P.

Mr. Hawienczyk had had to fight that his native town of Vaukavysk be correctly described in his documents as being located in Byelorussia, for in Western chancelleries Byelorussian cities are often placed either in "Poland" or in "Russia" because at various times in history Byelorussian territories have been parts of Russian or Polish states.

Byelorussians in the West, such as John Hawienczyk and many others, when they become naturalized citizens or apply for passports, insist that the country of their origin be correctly indicated as Byelorussia.

When John Hawienczyk received his Australian passport with Vaukavysk (Polish spelling Wolkowysk) described as in the U.S.S.R., he took the trouble to protest it to the Human Rights Commission. "I can accept 'Wolkowysk, Byelorussia, U.S.S.R.' as an adequate description," he argued in his letter, "but to accept 'Wolkowysk, U.S.S.R.' would be the same as accepting 'Cronulla, Australia (Mr. Hawienczyk's present place of residence — Ed.) instead of 'Cronulla, NSW, Australia'." "NSW" stands for New South Wales, one of Australia's six states.

A copy of the letter was sent to Mr. Don Dobie, a member of the Australian Parliament. Mr. Dobie, a Liberal, is an articulate representative for the District of Cook where Mr. Hawienczyk lives. The help from the M.P.'s office was prompt and effective — an appropriate notation was entered into John Hawienczyk's passport. Finally, satisfied, he and his wife could embark upon their journey to the United States and Canada.

This was not the first time, John Hawienczyk told **Bielarus**, that he had Mr. Dobie's friendly assistance, for Don Dobie is a man of great sensitivity to needs of his constituents, has a thorough understanding of East Europe's historical complexities, and also has an appreciation for the importance of human rights necessary for a functioning democracy.

Have news to share with us? All welcome! Please send to above address.